

UNIVERZITA KARLOVA

Přírodovědecká fakulta

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie

Studijní obor: Geografie a kartografie

Anna Mlíková

Čínská rozvojová spolupráce ve Střední Asii

Chinese development assistance in Central Asia

Bakalářská práce

Praha 2021

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. František Fícek

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne 5. 5. 2021

Anna Mlíková

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce Mgr. Františkovi Fickovi za veškeré cenné rady, konzultace, zájem o práci a čas, který mi při psaní práce věnoval. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a blízkým přátelům za podporu, kterou mi během studia a psaní práce poskytli.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá čínskou rozvojovou spoluprací ve Střední Asii, přesněji v Kazachstánu, Kyrgyzstánu a Tádžikistánu. Za posledních několik let se Čína stala největším dárcem v regionu, což přispívá k narůstajícímu čínskému vlivu. Tématem této práce je vysvětlit politické motivy čínské rozvojové spolupráce a analyzovat čínské projekty v daných zemích. V práci vysvětluji tradiční koncept rozvojové spolupráce a čínskou alternativu, dále popisuji vývoj zahraničních vztahů Čínské lidové republiky se zeměmi Střední Asie a čínské aktivity a zájmy ve zkoumaných zemích. Ve vlastní analýze zkoumám alokace čínské rozvojové spolupráce podle sektorů a celkový objem financí podle definice tradiční a čínské rozvojové spolupráce. Hlavním výsledkem této práce je, že poskytování čínské rozvojové spolupráce v regionu je určováno především vlastními strategicko-politickými zájmy, než zájem o hospodářský růst a zvyšování životní úrovně zkoumaných zemí.

Klíčová slova: rozvojová spolupráce, Čína, Střední Asie, Kazachstán, Kyrgyzstán, Tádžikistán, politický vliv, Belt and Road Initiative

Abstract

This bachelor thesis examines Chinese development assistance in Central Asia, specifically in Kazakhstan, Kyrgyzstan, and Tajikistan. Over the past few years China has become the largest donor in the region, which contributes to China's growing influence. This thesis sets out to explain political motives of Chinese development assistance and analyse Chinese projects in the countries. In this thesis I explain the traditional concepts of development aid and the Chinese alternative, I also describe the development of foreign relations of the People's Republic of China with the countries of Central Asia, and Chinese activities and interests in the region. In my own analysis, I examine the allocation of Chinese development assistance by sector, and total amount of funding distributed according to traditional and Chinese definitions of development cooperation. The main result of this thesis is that the provision of Chinese development assistance in the region is determined primarily by China's own strategic and political interests, rather than altruistic interest in economic growth and improvement of living conditions in the countries of interest.

Key words: development assistance, China, Central Asia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, political influence, Belt and Road Initiative

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Seznam použitých grafů a tabulek	7
1 Úvod	8
2 Rozvojová spolupráce	11
2.1 <i>Zapojení nových donorů do rozvojové spolupráce</i>	12
2.2 <i>Čínská rozvojová spolupráce</i>	14
2.3 <i>Pekingský konsenzus jako nový model rozvoje</i>	15
2.4 <i>Čínská Soft Power</i>	17
3 Čínská zahraniční politika vůči zemím Střední Asie	18
3.1 <i>Historie vztahů Číny a Střední Asie</i>	18
3.2 <i>Šanghajská organizace pro spolupráci</i>	19
3.3 <i>Belt and Road Initiative</i>	20
3.4 <i>Čínské aktivity v Kazachstánu</i>	22
3.5 <i>Čínské aktivity v Kyrgyzstánu</i>	25
3.6 <i>Čínské aktivity v Tádžikistánu</i>	27
4 Analýza čínské rozvojové spolupráce v regionu mezi lety 2001 a 2017	30
4.1 <i>Použitá data a metody analýzy</i>	30
4.2 <i>Výsledky analýzy</i>	31
4.2.1 <i>Rozbor čínských finančních toků v Kazachstánu</i>	31
4.2.2 <i>Rozbor čínských finančních toků v Kyrgyzstánu</i>	33
4.2.3 <i>Rozbor čínských finančních toků v Tádžikistánu</i>	35
4.2.4 <i>Porovnání čínských financí během SCO a po zahájení BRI</i>	38
5 Závěr	39
6 Seznam použité literatury a zdrojů	41
6.1 <i>Seznam literatury</i>	41
6.2 <i>Seznam zdrojů</i>	44

Seznam použitých zkratek

BRI	Belt and Road Initiative (Nová Hedvábná stezka)
CNPC	China National Petroleum Corporation
CRBC	China Road and Bridge Corporation
DAC	Výbor pro rozvojovou pomoc (Development Assistance Committee)
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
KI	Konfuciovy instituty
MMF	Mezinárodní měnový fond
OBOR	One Belt One Road
ODA	Oficiální rozvojová pomoc (Official development assistance)
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)
OFF	Ostatní oficiální toky (Other official flows)
OSN	Organizace spojených národů
SB	Světová banka
SCO	Šanghajská organizace pro spolupráci (Shanghai Cooperation Organisation)
SSSR	Sovětský svaz
USD	Americký dolar
ZRS	Zahraniční rozvojová spolupráce

Seznam použitých grafů a tabulek

Graf 1: Vývoj počtu kazašských studentů v Číně v letech 2005–2017	25
Graf 2: Vývoj počtu kyrgyzských studentů v Číně v letech 2005–2017	27
Graf 3: Vývoj počtu tádžických studentů v Číně v letech 2005–2017	29
Graf 4: Rozložení čínských financí v Kazachstánu podle oblasti mezi lety 2001–2017....	33
Graf 5: Rozložení čínských financí v Kyrgyzstánu podle oblasti mezi lety 2001–2017....	35
Graf 6: Rozložení čínských financí v Tádžikistánu podle oblasti mezi lety 2001–2017....	37
Tabulka 1: Rozložení financí v miliardách USD mezi lety 2001–2017 podle ODA a OFF32	
Tabulka 2: Celkový objem financí mezi lety 2001–2012 a 2013–2017 v miliardách USD	38

1 Úvod

Ukončení studené války a rychlý ekonomický růst Čínské lidové republiky v 90. letech znamenal zásadní bod pro nově se formující mezinárodní systém a vzestup Číny coby nové velmoci. Čína začala relativně rychle nahrazovat Rusko v roli protivníka či protiváhy vůči Spojeným státům a stala se tak jistou alternativou západních hodnot či přístupů, ať už v rozvojové pomoci, či cestě k růstu. Spolu s rychle rostoucí ekonomikou bylo potřeba získat nové trhy pro export čínských výrobků, efektivní diplomacii k vytvoření partnerské sítě států kvůli hlasování v multilaterálních organizacích, ale také zajistit si energetickou bezpečnost spjatou s přísunem nerostných surovin a prosazovat své bezpečnostní národní zájmy, např. kvůli posílení bezpečnosti na jejích západních hranicích v provincii Sin-ťiang (Fürst 2011; Kudláčová 2014).

V důsledku toho začala Čína již od 90. let rozvíjet iniciativy pro etablování vztahů se státy v regionu Střední Asie. Jednou ze strategií, jak Čína posiluje svůj politický a ekonomický vliv v jiných zemích, je rozvojová spolupráce. Tato práce se zabývá čínskou rozvojovou spoluprací ve Střední Asii. Do tohoto regionu spadá Kazachstán, Kyrgyzstán, Tádžikistán, Turkmenistán a Uzbekistán. V této práci se zaměřím na první tři zmíněné země, které ve své východní části hraničí s Čínou. Pro všechny tyto země je typické velké nerostné bohatství a rozvinutý těžební a zpracovatelský průmysl. V regionu je typická vysoká míra korupce, byrokratického zatížení, chudoby a omezování lidských práv (Horák 2005a; BusinessInfo 2019).

Po rozpadu Sovětského svazu (dále SSSR) se ve všech zemích Střední Asie ustanovily autoritářské režimy, které přetrvávají dodnes. Ve všech zemích Střední Asie byla ustanovena prezidentská republika a ve většině případů se prezidentem stali místní tajemníci komunistických stran, s výjimkou kyrgyzského prezidenta Askara Akajeva. Zpočátku se zdálo, že se Kyrgyzstán pod vedením Akajeva stane jedinou zemí v regionu s fungujícím demokratickým systémem, ale po změně ústavy v roce 1998, zrušení zákona o svobodě slova a tisku má režim k demokracii daleko. Kyrgyzstán se tak zařadil po bok autoritářských režimů, které vládou v celém regionu. V průběhu 90. let si většina prezidentů skrze ústavní změny nechala prodloužit mandát, aby mohli být hlavou svých států doživotně (Horák 2010). Největší nestabilitu v 90. letech vykazoval Tádžikistán, ve kterém téměř hned po vyhlášení nezávislosti vypukla občanská válka mezi opozicí a postkomunistickým vedením. Válka trvala do roku 1997 a poté se hlavou státu stal Emómalí Rahmón (Horák 2005), který

je ve své funkci dodnes. V současné době je největším lídrem regionu Kazachstán, který díky velkému nerostnému bohatství s největšími zásobami ropy a zemního plynu v regionu láká zahraniční investory, a který má oproti ostatním středoasijským republikám několikanásobně vyšší hrubý domácí produkt (dále HDP) (BusinessInfo 2019).

Význam regionu začal růst po rozpadu SSSR, kdy se tato oblast otevřela okolnímu světu. V počátcích nezávislosti středoasijské státy kladly v zahraniční politice důraz především na vztahy s Ruskem, jelikož přetrvávaly silné vazby ze sovětského období. Postupně se ale středoasijské země otvíraly možností spolupracovat i s jinými státy. Do regionu začali s menšími či většími úspěchy postupně pronikat regionální mocnosti jako Turecko, Írán či sousedící rostoucí velmoc Čína a začali tak narušovat ruský monopol. Do hry vstoupily i zájmy USA, především po roce 2001, kdy středoasijské režimy umožnily přítomnost amerických vojenských jednotek ve snaze vyřešit vlastní bezpečnostní problémy. Do hry se zapojila i Evropská unie (dále EU), která však chce v regionu posilovat demokracii, podporovat lidská práva a právní stát. Čína, na rozdíl od západních států v těchto ohledech nezasahuje do vnitřních záležitostí daných států a nepropaguje rozvíjení demokracie, což vyhovuje místním autoritativním vůdcům. Ti vidí ve svém východním sousedovi mocného ekonomického partnera, který jim pomůže v hospodářském rozvoji země pomocí vysokého objemu financí, který do regionu od Číny putuje (Horák 2005a; Bossuyt 2018; BusinessInfo 2019).

Cílem této práce je zanalyzovat politické motivy čínské rozvojové spolupráce pomocí rešerše literatury a analýzy dat čínských financí ve třech zmíněných zemích ve Střední Asii. Práce zkoumá, zda čínská rozvojová spolupráce napomáhá zvyšovat životní úroveň nebo zda se Čína snaží pouze udržet si dobré vztahy s tamní politickou elitou a skrze ni prosazovat své strategicko-politické zájmy a posilovat tak své mocenské postavení v regionu. Stanovenou hypotézou tedy je, že čínské finance jdou převážně do projektů, které nemají zásadní dopad na zlepšování životní úrovně obyvatel daných zemí a rozvojová spolupráce Čínské lidové republiky není motivována altruismem, ale především vlastními strategickými zájmy v oblasti.

Práce je strukturována následovně. První část po úvodu je věnována definici tradiční rozvojové pomoci, kterou začali poskytovat západní státy v druhé polovině 20. století. Následně vysvětlují pojem noví donoři a čínskou rozvojovou spolupráci, která se liší od té tradiční. Další kapitola je zaměřena na vývoj vztahů Číny a Střední Asie a následný vznik

Belt and Road Initiative¹ (dále BRI), dnes hlavní hnací síla zahraničních vztahů mezi Čínou a Střední Asií. Dále podrobně popisuji pozici Číny v Kazachstánu, Kyrgyzstánu a Tádžikistánu. Ve čtvrté kapitole analyzuji data čínských financí mezi lety 2001–2017 ve zkoumaných státech podle odvětví, kam jednotlivé finanční toky směřují. Dále porovnávám finance podle definice tradiční a čínské rozvojové spolupráce. Nakonec srovnávám objemy financí mezi lety 2001–2012 a od zahájení BRI v roce 2013 do roku 2017. Závěrečná kapitola shrnuje celou práci a porovnává výsledky se stanovenou hypotézou.

¹ V překladu Nová Hedvábná stezka.

2 Rozvojová spolupráce

Zahraniční rozvojová spolupráce (dále ZRS) je v širším pojetí způsob, jakým vyspělé státy pomáhají k řešení problémů rozvojovým a transformujícím se zemím a je nedílnou součástí zahraniční politiky vyspělých zemí. Podle formy poskytování se ZRS dělí na dvoustrannou (bilaterální) pomoc, která se realizuje mezi dárcovskou a partnerskou zemí přímou cestou vládních rozvojových programů, a mnohostrannou (multilaterální), realizovanou formou příspěvků mezinárodním organizacím, například Světové bance (dále SB) či Organizaci spojených národů (dále OSN) (České fórum pro rozvojovou spolupráci 2021).

Už od roku 1961 podporuje rozvojové země Výbor pro rozvojovou pomoc, (Development Assistance Committee, dále DAC) spadající pod Organizaci pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development, dále OECD). DAC definuje Oficiální rozvojovou pomoc (Official development assistance, dále ODA) jako vládní pomoc formou finančních toků, které:

- podporují a zaměřují se na ekonomický rozvoj a blahobyt rozvojových zemí
- jsou poskytovány pouze oficiálními nebo výkonnými agenturami státních a místních vlád
- mají koncesionální charakter, tzn. spolufinancování s grantovou složkou nejméně 25 %.

ODA byla v roce 1969 přijata DAC jako „zlatý standard“ zahraniční pomoci a zůstává ve světě hlavním zdrojem financování zahraniční pomoci (OECD 2021a; OECD 2021b). Forma podpory může být realizována řečeným transferem financí, ale také materiálu, expertní a technickou pomocí za účelem dlouhodobě udržitelného rozvoje partnerských zemí (České fórum pro rozvojovou spolupráci 2021). Půjčky, jejichž podmínky neodpovídají zásadám Mezinárodního měnového fondu (dále MMF) a SB, nemohou být vydávány za ODA. V průběhu let DAC podrobně vymezoval pravidla, co vše může spadat pod ODA a hranice byla stanovena v několika oblastech:

- Pod ODA nespádají žádná vojenská zařízení či služby, rovněž jsou vyloučeny jakékoliv protiteroristické aktivity. Jediné možné je použití ozbrojených sil dárců k poskytování a transferu humanitární pomoci.
- Jaderná energie se smí vykazovat jako ODA, pouze pokud slouží pro civilní účely.
- Výdaje na udržování míru jsou rovněž vyloučeny. Mohou být zahrnuty pouze některé úzce definované činnosti v rámci mírových operací.

- Transakce, které mají primárně komerční cíle, např. exportní úvěry, se nesmí definovat jako ODA.
- Kulturní programy jsou definovány jako rozvojová pomoc v případě, že pomáhají rozvíjet kulturní kapacity v rozvojových zemích. Aktivity na podporu dobré reputace dárců a jednorázové výjezdy sportovců a umělců z dárcovských zemí jsou vyloučeny (OECD 2021b).

Seznam příjemců rozvojové pomoci od DAC, který zveřejňuje každý rok SB, se skládá ze všech zemí s nízkými a středními příjmy na základě HDP. Seznam též zahrnuje všechny nejméně rozvinuté země podle definice OSN. Příjemci ODA nemohou být členy EU, země s pevným datem vstupu do EU a členové skupiny G8 (OECD 2021). V průběhu druhé poloviny 20. století byla rozvojová pomoc v důsledku studené války podmiňována západními geopolitickými a strategickými zájmy kvůli boji proti komunismu. Hlavním cílem DAC bylo přijetí západních liberálních norem rozvojovými státy a šíření soudržného paradigmatu sdíleného s dalšími mezinárodními institucemi. Finanční pomoc byla poskytována státům, které podporovaly západní agendy a zachovaly zásady neoliberálního trhu (Dunford 2020). S koncem studené války a měnicím se prostředím mezinárodněpolitického uspořádání se začaly zapojovat země bývalého třetího světa, které byly na mocenském vzestupu. I když ekonomický růst a význam některých zemí nastal již dříve, okolnosti, které nastaly po ukončení bipolárního systému světa umožnily novým aktérům větší zapojení do mezinárodního prostředí. Emancipace nových mocností se projevila i v zapojení do ZRS na počátku 90. let (Piknerová, Doljaková 2014).

2.1 Zapojení nových donorů do rozvojové spolupráce

Začátek poskytování rozvojové pomoci tzv. novými dárci (státy které nejsou ve výboru DAC OECD), nastal z důvodu odpoutat se od vlivu států globálního Severu. Nutno říci, že noví dárci představovali významné příjemce finančních toků od tradičních dárců (Piknerová, Doljaková 2014). Mezi hlavní nastupující mocnosti byla Čína, Indie či Brazílie, tedy státy, které jsou ještě společně s Ruskem členy BRIC(S). Mezi zeměmi ale panují značné rozdíly a nelze říci, že by státy sdílely společnou vizi o tom, jak by měl vypadat nový mezinárodní pořádek. Nejdůležitějším zájmem každé z těchto zemí je posílení vlastního mezinárodněpolitického postavení. To můžeme vidět například u Číny, která v roce 2011 přizvala Jihoafrickou republiku, jelikož v zájmu Číny bylo zapojit do spolupráce africkou zemi z důvodu posílení vlastního vlivu na africkém kontinentě (Piknerová, Šanc a kol. 2014). Základním a nejdůležitějším společným rysem nastupujících mocností je rychlý

ekonomický růst. Zatímco v roce 1990 byla Čína z hlediska výkonnosti ekonomiky na 11. příčce z celosvětového hlediska, v roce 2000 se nacházela již na 6. a v roce 2013 dokonce na 2. místě. V uvedeném období čínská ekonomika rostla přibližně o 10 % za rok. Noví aktéři ZRS se stali aktivními členy mezinárodních ekonomických institucí, jako jsou MMF, SB a Světová obchodní organizace. Největší vliv na tyto instituce nastal po finanční krizi v roce 2008, která se primárně zrodila z problémů tradičních západních ekonomik a nejhůře postihla právě je. Tato krize snížila jejich dominantní postavení v mezinárodních institucích a dala prostor pro posílení vlivu ekonomicky silných aktéru Jihu na celosvětovou ekonomiku (Šanc 2014).

Rozvojová spolupráce nových dárců se v řadě ohledů liší od jasně daných pravidel, které zastávají tradiční dárci DAC. Prvním znakem je právě nejednoznačná definice rozvojové pomoci. Každý dárci mimo výbor DAC si může parametry rozvojové pomoci měnit podle vlastních potřeb. To má za následek velice obtížné měření finančních toků, které daný stát vynakládá na rozvojovou pomoc. Za druhý společný znak můžeme považovat politické nepodmiňování rozvojové pomoci. Noví dárci propagují, že nediktují přijímajícím zemím politické požadavky, a tím se snaží nevměšovat do vnitropolitických situací a respektují suverenitu daného státu (Piknerová, Doljaková 2014), čímž reagují na politicko-ekonomické podmínky prosazované tradičními dárci v 80. letech, známé jako Washingtonský konsenzus. Podle něj byla rozvojová pomoc poskytnuta jen těm státům, které přijmou politiku ekonomického neoliberalismu, tzn. volného trhu (Dušková a kol. 2011).

Noví dárci se oficiálně tváří, že nepodmiňují rozvojovou pomoc, ale paradoxem zůstává, že hledí na politické zájmy v rámci rozvojové spolupráce, takže pomoc také podmiňují. Rozdíl oproti tradičním dárcům například je, že noví donoři poskytují pomoc státům, které jsou kritizovány za dlouhodobé porušování lidských práv, jímž je pomoc od tradičních donorů výrazně redukována či zcela odmítána. V této souvislosti se hovoří o fenoménu tzv. „rogue aid“ (darebná pomoc), která je dávana do souvislosti především se státy jako Čína, Írán či Saudská Arábie, které si vysloužily označení „rogue donors“ (darební dárci) (Naím 2007; Piknerová, Doljaková 2014). Pomoc autoritativních dárců je podmiňována především vůči zemím bohatých na přírodní zdroje, takovéto chování můžeme vidět u Číny. Dalším znakem je nedostatečná transparentnost dat a chybějící finanční údaje o přidělování pomoci. Jelikož jsou poskytované prostředky přerozdělovány mezi vícero institucemi, je těžké určit do jakých odvětví finance jdou (Dreher, Fuchs, Nunnenkamp 2013). Posledním společným rysem je zaměření na geograficky blízké státy. To souvisí se dvěma

skutečnostmi. Zprv se prostřednictvím ZRS snaží upevnit své mocenské postavení v regionu, a zadruhé si tím snaží zajistit svou vlastní bezpečnost stabilizací okolních států. To souvisí i s tím, že zahraniční pomoci si noví dárci získávají ve svém regionu určitou prestiž (Mawdsley 2012).

2.2 Čínská rozvojová spolupráce

Od začátku nového tisíciletí význam čínské rozvojové spolupráce neustále roste. Komunistická strana Číny proto vydala vlastní principy, které jsou dodnes základem čínské politiky zahraniční pomoci. V roce 1964 vydala dokument „*Osm principů čínské ekonomické pomoci a technické spolupráce do jiných zemí*“, mezi které patří:

1. Čínská vláda při poskytování pomoci dodržuje svrchovanost přijímajících zemí a nebude si diktovat podmínky či žádat o výhody.
2. Vždy dodržuje zásady rovnosti a vzájemného prospěchu.
3. Účelem čínské vlády není, aby přijímající země byly závislé na Číně, ale aby byly podpořeny k soběstačnosti a hospodářskému rozvoji.
4. Poskytování pomoci je ve formě grantů, půjček s nízkým úrokem či bezúročných. V případě potřeby Čína prodlouží lhůtu doby splácení podle potřeb přijímající země.
5. Čínská vláda poskytne nejkvalitnější čínské vybavení a materiály za mezinárodní tržní ceny.
6. Při poskytování technické pomoci se postará o to, aby personál v přijímající zemi tuto technologii ovládal.
7. Čínská vláda pomůže přijímajícím zemím dokončit projekty s nižší mírou investic, a zároveň podpoří rychlejší výsledky tak, aby se zvyšoval příjem dané země.
8. Odborníci vysláni Čínou budou mít stejné životní podmínky jako experti v přijímajících zemích a není jim dovoleno klást si zvláštní požadavky (China.org 1964).

Výše uvedené body Čína dodržuje dodnes a pouze je upravuje či doplňuje. Bohužel často chybí úřední záznamy o čínské pomoci a finanční objemy tak nelze dopodrobna srovnat s rozsahem pomoci DAC. Do ZRS Čína zahrnuje provádění kompletních projektů (infrastrukturální a těžební), poskytování zboží a materiálu, spolupráce v oblasti lidských zdrojů a technické spolupráce, vysílání lékařských týmů, humanitární pomoc, dobrovolnické programy a odpuštění dluhu (The State Council of the People's Republic of China 2014), ale také vojenskou pomoc a finanční pomoc společným podnikům. Některé z půjček jsou

podmíněny přístupem k přírodním zdrojům či kontraktům, což čínskou pomoc dále odlišuje od tradičních dárců. Otázkou zůstává, zda vládou dotované nebo podporované investice do infrastruktury či k přírodním zdrojům lze vůbec ještě považovat za pomoc (Tian 2018).

Jak už jsem nastínila výše, čínská „pomoc“ má tendenci stírat rozdíl mezi rozvojovými půjčkami a zahraničními investicemi. Většina poskytované pomoci do Střední Asie tvoří zvýhodněné půjčky, které jsou poskytovány přijímajícím vládám. Tyto půjčky jdou převážně do dopravní a těžební infrastruktury a Čína zde používá specifický systém půjček, tzv. angolský model, podle kterého je půjčka podmíněna tím, že bude splácena ve formě přírodních zdrojů. Tyto půjčky jsou poskytovány všem středoasijským republikám. Za posledních několik let se Čína stala největším dárce v regionu. Vlády Střední Asie přitahuje fakt, že Čína neklade takové podmínky jako tradiční dárce, například v oblasti lidských práv, ekonomického řízení či tzv. good governance² (Bossuyt 2018).

2.3 Pekingský konsenzus jako nový model rozvoje

Pekingský konsenzus lze považovat za protiklad západního Washingtonského konsenzu, který už byl nastíněn výše. Washingtonský konsenzus byl soubor několika ekonomicko-politických reforem, zahrnující například daňové reformy, privatizaci státních podniků, devalvace měny a liberalizaci obchodu. Tyto podmínky měly zajistit ekonomický růst rozvojovým zemím bez ohledu na politické, ekonomické, sociální a geografické rozdíly. Od 80. let bylo zavedení těchto pravidel podmínkou pro získání půjčky od SB a MMF. Během 90. let začala převládat značná kritika tohoto paradigmatu, jelikož během aplikace v rozvojové politice nedošlo k výraznému snížení globální chudoby (Hayami 2003).

Na to reaguje Pekingský konsenzus, který popsal v roce 2004 Joshua Ramo. Ten nevěří v jednotné řešení situace pro všechny státy, jako tomu bylo u Washingtonského. Naopak tento přístup označuje jako znak arogance a důsledek zničených ekonomik v Latinské Americe a Africe. Čínský model bere jako rivala americké hegemonii a nastiňuje Čínu v mnoha oblastech soupeřem USA, ať už jako ekonomického partnera, politického spojence či model rozvoje pro rozvojové státy. To vše narušuje americkou globální dominanci (Kennedy 2010). Ramo pokládá čínský růst za novou cestu rozvoje a moci, která mění globální prostředí. Uznává, že vývoj Číny je pro jiné země neopakovatelný, ale mnoho prvků

² Tento koncept vznikl jako reakce na „špatné vládnutí“. Mezi základní prvky patří: nestranné soudní procesy, transparentní veřejné instituce a odpovědnost veřejných činitelů (The World Bank 1994).

je pro rozvojové země inspirativní. Přijímající země by měly samy prosazovat rysy Pekingského konsenzu, aby našly vlastní cestu rozvoje, ale také proto, aby našly cestu jak zapadnout do mezinárodního prostředí způsobem, který jim umožní být skutečně nezávislími a nepodřizovat se hospodářské politice, které jim diktuji západní instituce jako SB a MMF. Podle jeho slov (Ramo 2004, s. 5) „*Čína nyní píše vlastní knihu. Kniha představuje spojení čínského myšlení s ponaučením z neúspěchu globalizace na jiných místech. Zbytek světa začal studovat tuto knihu*“. V tomto ohledu je Pekingský konsenzus synonymem pro termín socialismus s čínskými charakteristikami, který zdůrazňuje silnou úlohu státu a rozsáhlé státní zásahy do ekonomiky. V důsledku velkého ekonomického růstu čínského hospodářství přesvědčuje čínský přístup jiné země, aby tento model následovaly. Kritici Číny tento přístup komentují jako uplatňování tzv. „autoritářského kapitalismu“ (Kennedy 2010).

Prvním rysem konsenzu je inovace. To znamená, že růst zemí by měl být spojen s vývojem a výměnou technologií a přílivem investic ze zahraničí, jako tomu bylo u samotné Číny, čímž by se měly lépe dostat ze špatné ekonomické situace. Další charakteristikou je udržitelnost a rovnost, s tím souvisí, že by se země měly spíše zaměřovat na index kvality života než na HDP, podle kterého se řídí západní instituce. Základním ukazatelem zde je GINI index, který ukazuje rozložení bohatství ve společnosti. Posledním rysem je teorie sebeurčení, která zdůrazňuje princip nezasahování do vnitřních záležitostí států a nezávislost vůči jiným mocnostem. Cílem je rozvíjet ekonomiky přijímajících zemí a dbát na jejich národní nezávislost (Ramo 2004).

Čínský model krystalizuje rysy čínských zkušeností, které jsou pro ni jedinečné a které lze zabalit do jednoduchého předpisu, které mají ostatní rozvojové země následovat a dodržovat. Mnoho zemí má velký zájem poučit se z čínského úspěchu a mnoho z nich jsou vedeny autoritativními vůdci, kteří mají v úmyslu následovat čínské myšlení „autoritářského kapitalismu“ a vlády jedné strany. Přesto, jak už bylo prokázáno u Washingtonského konsenzu, neexistuje jediný vzorec pro ekonomický úspěch, a to co funguje v Číně, nemusí nutně zafungovat v jiných státech. Ti, kdo slepě přijímají prvky čínské politiky, se mohou ocitnout na stejném místě jako státy, které bez pochyb přijaly Washingtonský konsenzus (Kennedy 2010).

2.4 Čínská Soft Power

Termín „soft power“ (měkká síla) se v posledních letech stal jedním z běžně užívaných výrazů čínských politických vůdců. Měkká síla začala významně růst v diskuzích politických kruhů v Číně od nástupu prezidenta Chu Ťin-tchao v roce 2002, kdy tento koncept zařadil do strategie pro čínskou mezinárodní politiku. Koncept soft power vytvořil Joseph Nye, podle něhož zdroje měkké moci pocházejí z kultury, politických hodnot, zásad, institucí a zahraniční politiky dané země. Podle současného prezidenta Číny Si Ťin-pchinga je třeba usilovat o podporu kulturní síly Číny šířením moderních čínských hodnot a rozšiřováním čínské kultury ve světě (Zhou, Luk 2016).

Základním cílem čínské soft power je propagovat Čínu jako sebevědomou, důvěryhodnou a mírumilovnou zemi a snížit obavy čínské hrozby ve světě. Čínská propagace soft power ve veřejné diplomacii má postupně měnit dojem z Číny v mezinárodním prostředí z negativního na pozitivní. Podle čínské vlády by měly čínské instituce a společnosti v jiných zemích podporovat aktivity na podporu dobré pověsti Číny, např. prostřednictvím kulturních výměn a využíváním tavních médií k propagaci čínských názorů. V návaznosti na to začala Čína budovat řadu kulturních snah, jako je založení Konfuciových institutů (dále KI) (Wang 2008). Zřizování KI se stalo hlavním úsilím v rámci čínské soft power. Tyto instituty jsou neziskové veřejné organizace přidružené k čínskému ministerstvu školství, jejichž cílem je podporovat výuku čínského jazyka a propagovat čínskou kulturu v různých zemích a zároveň zajišťovat kulturní výměny. KI obvykle spolupracují s akademickými institucemi nebo jinými lokálními organizacemi v zemích svého působení. Na všechny pobočky KI dohlíží Hanban, úřad čínské jazykové rady jejíž členové jsou vybíráni z vedoucích pozic Komunistické strany Číny a všechny KI musejí dodržovat čínskou ústavu a zákon (Dadparvar, Azizi 2019).

Přestože podle čínské vlády mají tyto instituty hlavní cíl učit čínštinu a šířit čínskou kulturu, spíše než to přes ně chtějí posilovat čínské politické zájmy a propagovat názory čínské vlády okolnímu světu. KI byly obviněny z tlaku na hostitelské univerzity, aby umlčely nebo cenzurovaly rozhovory na témata, která Peking považuje za kontroverzní (např. postavení Tibetu a Tchaj-wanu či porušování lidských práv v Číně). Čína přesto tvrdí, že KI se neliší od kulturních center provozovaných jinými zeměmi, jako např. British Council či španělský institut Cervantes. Čínští představitelé však v minulosti sami připustili, že tyto instituty jsou důležitou součástí čínského zámořského propagandistického aparátu. (Wang 2008; Dadparvar, Azizi 2019; Jakhar 2019).

3 Čínská zahraniční politika vůči zemím Střední Asie

3.1 Historie vztahů Číny a Střední Asie

Povrchní zhodnocení vztahů mezi Čínou a Střední Asií může naznačovat, že se jejich společná historie začala psát až po rozpadu SSSR v roce 1991 a vzniku nových nezávislých republik. Střední Asie má však s Čínou dlouhou a bouřlivou historii. Z historického hlediska tvořila dnešní oblast Střední Asie a západní Číny (provincie Sin-ťiang) poměrně soudržnou kulturní a politickou oblast, která byla během 18. a 19. století rozdělena na ruskou a čínskou sféru vlivu. Během 20. století se uskutečnilo několik pokusů o založení tzv. Východního Turkestánu, který požadovali ujgurští separatisti žijící v Sin-ťiang, kteří měli otevřenou podporu Moskvy. Toto napětí a rivalita mezi SSSR a Čínou vyvolalo v roce 1969 čínsko-sovětský pohraniční konflikt, v důsledku něhož byla středoasijská část hranice SSSR a Číny uzavřena až do vzniku samostatných postsovětských republik (Jarosiewicz, Strachota 2013).

V počátcích postsovětské nezávislosti se země musely vypořádat s výrazným hospodářským poklesem, masovou migrací obyvatel, vojenskými konflikty (např. občanská válka v Tádžikistáně), politickými převraty, rozvojem nacionalismu, islámského radikalismu a náhlého populačního růstu. I když si Rusko přes všechny tyto problémy zachovalo silné vazby v regionu, jak zděděné po SSSR, tak nově vytvořené, jeho monopolní pozice byla zpochybněna. Region se otevřel ekonomickým, politickým a vojenským kontaktům s rivaly Moskvy, tedy hlavně Čínou a USA (Jarosiewicz, Strachota 2013; Hofman, Visser, Kalinovsky 2020).

Od roku 1991 je pro Čínu nejdůležitější výzvou ve vztazích ke Střední Asii otázka Sin-ťiang, který sdílí svojí západní hranici se všemi třemi zkoumanými zeměmi, tzn. Kazachstánem, Kyrgyzstánem a Tádžikistánem. Tento region byl po desetiletí nedostatečně rozvinutý a Peking nad ním měl relativně slabou kontrolu. Největší hrozbou byly rostoucí separatistické tendence Ujgurů, kteří sdílejí s národy Střední Asie náboženství (především sunnitský islám), kulturu a v regionu se nachází i silná ujgurská diaspora. Peking se obával, že by pohraniční státy ať už neúmyslně, kvůli špatné vnitropolitické situaci, či záměrně mohly poskytnout logistickou základu ujgurským separatistům. V důsledku této hrozby začala Čína v provincii podporovat osidlování čínskými Chan³, čímž oslabila etnickou

³ Chanové jsou původní čínská etnická skupina a nejpočetnější etnická skupina v Číně i na světě (Embassy of the People's Republic of China in the Czech Republic 2008).

převahu Ujgurů, a započala vysoká ekonomická angažovanost Číny v regionu (Jarosiewicz, Strachota 2013).

I přes podporu veřejnosti v Kazachstánu a Kyrgyzstánu, kde byla ujjurská diaspora nejpočetnější, vlády v Almaty/Nur-Sultanu⁴ a Biškeku nedovolily eskalovat napětí založené na ujjurské otázce. Postupem času země v regionu vyvíjely aktivní úsilí o snížení aktivit ujjurských organizací, zejména kruhů zapojených do protičínské činnosti. Rychle rostoucí rozsah čínské ekonomiky výrazně zvýšil atraktivitu Číny coby klíčového ekonomického partnera pro Střední Asii. Rychlé navazování diplomatických vztahů umožnil ekonomický rozvoj a zmírnil důsledky krize, se kterou se státy potýkaly po rozpadu SSSR. Jako hlavní pozitivum se prokázalo Číny nevměšování do vnitropolitických problémů středoasijských států, na rozdíl od Ruska či USA (Jarosiewicz, Strachota 2013).

3.2 Šanghajská organizace pro spolupráci

Jako základ pro ekonomickou a rozvojovou spolupráci středoasijských států hraničící s Čínou se stala tzv. Šanghajská pětka, která vznikla v roce 1996 a spolu s Čínou, Kazachstánem, Kyrgyzstánem a Tádžikistánem zahrnovala také Rusko. Byl to důležitý proces v mezinárodních vztazích, který poprvé v historii spojil tyto státy do organizace pro regionální bezpečnost a hospodářskou spolupráci. Na prvním setkání Šanghajské pětky státy podepsaly smlouvu o vzájemném informování o vojenských cvičeních prováděných do 100 km od hranic s Čínou, o rok později o omezení vojsk v pohraničních oblastech. Souběžně s tím byla deklarována spolupráce v boji proti terorismu, extremismu a separatismu, toto prohlášení odkazovalo na boj proti tomu, co Čína nazývá „třemi zly“ a představovalo důležitý základ pro existenci následné Šanghajské organizace pro spolupráci (Shanghai Cooperation Organisation, dále SCO), která oficiálně vznikla v roce 2001 transformací Šanghajské pětky na SCO se začleněním Uzbekistánu. Klíčové aspekty SCO pro rozvoj spolupráce mezi zeměmi jsou již zmíněná „tři zla“ a současně byla vytvořena platforma pro rozvoj politické, bezpečnostní a ekonomické spolupráce (Chung 2004).

Podle Číny je SCO nový model spolupráce představovaný jako „Shanghai Spirit“ (šanghajský duch), který představuje vzájemné respektování a důvěru všech zúčastněných stran, spolupráci ohledně bezpečnosti a rovné zacházení se zeměmi bez ohledu na velikost.

⁴ Almaty bylo hlavní město Kazachstánu mezi lety 1991–1997, poté bylo přeneseno do města Astana, od roku 2019 Nur-Sultan (Wikipedie 2019).

Jeden čínský akademik ji označil jako mocnou sílu, která čelí hegemonii USA a jejich mocenské politice, respektující právo států rozvíjet svou ekonomiku a společnost vlastním způsobem, a staví se proti reakcím lidskoprávních organizací k zasahování do vnitřních záležitostí států. Někdy je považován za nový čínský rozvojový model, o kterém už jsem pojednávala výše. Krom „šanghajského ducha“ si Čína byla dostatečně jistá svým vlivem a příležitostmi ve Střední Asii prostřednictvím SCO (Chung 2004). Od jejího vzniku se čínská rozvojová spolupráce v regionu začala rychle zvyšovat v podobě poskytování financí do infrastrukturálních projektů a přírodních zdrojů, jelikož ty jsou největší prioritou Číny v regionu. Proto většina podpory krom infrastrukturálních projektů putuje do odvětví těžby a přepravy energie. Čína, silně inspirovaná svým vlastním modelem rozvoje, se drží myšlenky, že výstavba a zdokonalování infrastruktury přispívá k hospodářskému růstu země. To, že Čína investuje do těchto projektů, jen zvyšuje atraktivitu čínské pomoci, jelikož středoasijsí vůdci se rádi předvádějí velkými, viditelnými projekty. Stejně tak je pro místní režimy atraktivní, že Čína přináší výsledky rychle a efektivně (Bossuyt 2018). Jak poznamenal Kassenova (2009, s. 22) „*Čína má finance, zkušené společnosti, levnou a disciplinovanou pracovní sílu a efektivní realizaci projektů*“.

3.3 Belt and Road Initiative

V roce 2013 nový čínský prezident Si Ťin-pching ohlásil iniciativu BRI, také nazývanou One Belt One Road (dále OBOR), která je v mnoha ohledech rozšířením již existující SCO. Stále častěji ji však nahrazuje a stává se zastřešující strategií, pod níž Čína bude s regionem jednat. Na rozdíl od SCO, která brala region jako celek a zaměřila se na zapojení více stran (Ruska) do řízení vznikajících vazeb se zeměmi Střední Asie, BRI zdůrazňuje vizi Číny pro Střední Asii v souladu s jejími vlastními zájmy a potřebami (Tian 2018). BRI má kopírovat starověkou Hedvábnou stezku vedoucí z Číny přes Střední Asii do Evropy pomocí silnic, železnic, potrubí, průmyslových parků a zvláštních ekonomických zón. Od vzniku této iniciativy byly představeny čínské infrastrukturální projekty od malých po megalomanské, od obchodu s komoditami po rozsáhlé půjčky, granty a investice schválené státem. Všechny tyto projekty Čína popisuje ve své bílé knize o zahraniční spolupráci jako prioritní oblasti pomoci, které jsou prospěšné pro obě strany a pomohou k nezávislosti rozvojovým zemím. Střední Asie má pro tuto iniciativu velký význam a je důležitým tranzitním bodem s novým velkým železničním a silničním uzlem v Khorghosu v Kazachstánu, který nyní představuje důležitý pozemní uzel spojující Peking se západní Evropou a čínským přístavem v řeckém

Pireusu (State Council of the People's Republic of China 2014; Hofman, Visser, Kalinovsky 2020).

Důvodů vzniku OBOR existuje celá řada. Jeden z důvodů je zajistit bezpečnost čínských výrobků, které se vyvázejí na Západ a dovozu nerostných surovin. Čína prostřednictvím OBOR hledá prostor pro vytvoření méně riskantních a nových cest přes euroasijské vnitrozemí, které budou logistickou alternativou k námořním trasám, a které jim také umožní dosáhnout evropských trhů bez překročení ruského území. Další bod ve prospěch vnitrozemské trasy je, že čínské zboží přepravované vlakem z Číny do západní Evropy trvá přibližně 16 dní, zatímco námořní doprava vyžaduje 5 týdnů. Kromě logistického potenciálu hrají železnice a infrastruktura důležitou roli pokud jde o vojenskou sekuritizaci, jelikož umožní rychlou mobilizaci čínských vojsk. Dále Čína považuje iniciativu za způsob, jak snížit nerovnováhu mezi jejím východním pobřežím a západními provinciemi. Čínští vůdci mluví o politice „Go West“ (jít na západ). Ta je založena na vybudování koridorů, jejichž cílem je přeměnit západní čínské provincie na ekonomická a logistická centra spojující Evropu s Asií. Cílem je také užší integrace čínských sousedů s čínskou ekonomikou, zvyšování jejího politického vlivu v regionu, jejich zapojení do sítě obchodních vazeb a multilaterálních institucí s Čínou ve svém středu. Jednou z ambic OBOR je i rozšíření čínského rozvojového modelu, jelikož jak už jsem zmiňovala výše, čínská vláda je přesvědčena, že výstavba infrastruktury přispívá k hospodářskému růstu a umožňuje podnikatelské činnosti zlepšením přístupu k základním službám. Kromě toho OBOR rovněž klade za cíl pomocí čínské soft power dosáhnout politických a kulturních cílů zvýšením vlivu Číny v regionální a globální sféře (Bossuyt 2018; Duarte 2018).

Pro Střední Asii přináší čínská rozvojová spolupráce několik zásadních problémů. Při provádění projektů velký podíl finančních prostředků nikdy neopustí čínský systém. Zvýhodněné půjčky, které jsou prostřednictvím rozvojové spolupráce čínskou bankou oficiálně poskytnuty přijímající vládě, jsou obvykle přímo převedeny čínské společnosti, která zvítězila ve výběrovém řízení. Většina těchto společností navíc zaměstnává čínské pracovníky, takže vytváření nových pracovních míst a přenos znalostí pro místní zůstává omezené. „Velkorysé“ půjčky přispívají k rostoucímu dluhu místních vlád a finanční závislosti na Pekingu. V roce 2018 Kyrgyzstán i Tádžikistán dlužil přibližně 40 % veřejného dluhu čínským institucím (zejména čínské Exim Bank). Finanční a politické důsledky této dluhové pasti mají potenciál ovlivnit budoucnost těchto zemí na další desetiletí. Dále existují

obavy z dopadů čínských projektů na životní prostředí, jelikož mohou narušit již tak špatnou bilanci místní správy (Bossuyt 2018; Laruelle 2018).

To s sebou přináší i značné obavy ze sílicího politického vlivu Číny ve Střední Asii. Navzdory nedostatečné integraci regionu jsou postoje vůči Číně ve všech zemích podobné. Významný rozdíl je ve vnímání Číny vládnoucími elitami a širší veřejností. Politické elity bývají pročínské, zatímco veřejnost je skeptická vůči čínské ekonomické a kulturní expanzi. Sinofobie je považována za jeden z hlavních kamenů úrazu OBOR. Sinofobní postoje u široké veřejnosti mohou být vysvětleny několika faktory. Zprv, během sovětského období byla Čína vnímána a prezentována jako hrozba, a tyto postoje přetrvávají dodnes. Dalším problémem je, že místní obyvatelstvo je nedostatečně informováno a zapojeno do čínských aktivit v regionu. Zatření, velké znepokojení u místní populace vyvolává příliv čínských přistěhovalců. V roce 2013 tádžický člen parlamentu vyjádřil znepokojení nad mezikulturními manželstvími, zejména mezi čínskými a místními obyvateli. Tomuto tématu věnovala značnou pozornost i kazašská média. To souvisí i s posledním faktorem, jelikož náboženství hraje důležitou roli v postojích vůči Číně, místní široká veřejnost je znepokojena nad politikou čínské vlády v autonomním Sin-ťiang (Vakulchuk, Overland 2019; Hofman, Visser, Kalinovsky 2020).

Z dlouhodobého hlediska může BRI pomocí rozvoje infrastruktury, ekonomických příležitosti, podpory čínské soft power prostřednictvím KI a poskytováním stipendií místním studentům připravit půdu pro pozitivnější přístup k Číně. Odborná veřejnost ve Střední Asii však kritizuje obecný nedostatek informací a transparentnost čínských financí a obchodních aktivit v regionu. Bez větší transparentnosti je tedy pravděpodobnější, že bude čelit odporu širší veřejnosti. KI dosud nebyly moc účinné jako nástroj měkké síly a nezdá se, že by zlepšovaly dojem ve Střední Asii. V delším horizontu však rostoucí počet studentů v Číně a obyvatel, kteří se učí mluvit čínsky, může ve větším měřítku změnit postoj a vnímání vůči Číně (Vakulchuk, Overland 2019).

3.4 Čínské aktivity v Kazachstánu

Administrativa Si Ťin-pchinga prostřednictvím BRI vytváří hlavní bilaterální vztahy s Kazachstánem. V roce 2015 se vlády obou zemí shodly na sladění rozvojové strategie Kazachstánu s rozvojovými prioritami BRI. Kazašská administrativa vytvořila komplexní plán rozvoje infrastruktury Nurly Zhol, který je přímo svázán s BRI. Tento rozvojový plán je zaměřen na rozvoj infrastruktury silnic, železnic, energetiky a výstavbu přístavů, a tedy

rozšíření tranzitního potenciálu země, což odpovídá strategickým a politickým prioritám BRI. Podle bývalého prezident Nazarbajeva je BRI nástroj k usnadnění politické integrace mezi oběma zeměmi s cílem upevnit politickou důvěru a posílit strategickou koordinaci v rámci projektů BRI. Podle něj se stala Čína „světovým vůdcem“ a Kazachstán bude usilovat o větší integraci do čínské sféry vlivu. Čínská vláda například využila iniciativu k větší koordinaci mezi Čínskou lidovou osvobozenou armádou a kazašskými ozbrojenými silami v oblasti udržování míru a v boji proti terorismu, zejména pokud jde o obchod s drogami, pašování zbraní a kontrolou hranic, ale také ve spolupráci v kybernetické bezpečnosti (The Business Year 2015; Reeves 2018; Tian 2018).

Z dlouhodobého hlediska může BRI učinit z Kazachstánu hlavní logistický uzel regionu, jelikož mezinárodní dopravní koridor mezi Evropou a západní Čínou prochází právě jeho územím. V roce 2015 byl na kazašských hranicích s Čínou vybudován mezinárodní suchý přístav a středisko pro hraniční spolupráci Khorgos, na který lze pohlížet jako na vlajkovou loď BRI ve Střední Asii (Vakulchuk, Overland 2019). Na rozdíl od jiných BRI projektů v zemi, Khorgos byl částečně financován kazašskou vládou a většinový podíl v přístavu má tamní státní železniční společnost. Tento projekt je opravdu projevem partnerství, nikoli jenom čínským projektem, kde si může diktovat podmínky. Kazachstán se proto vyhnul mnoha nástrahám BRI, jako je „debt-trap diplomacy“ (dluhová past diplomacie), se kterými se potýká Kyrgyzstán a Tádžikistán (Ruehl 2019). Naopak typickým příkladem BRI projektu je Aktobe, město bohaté na přírodní zdroje v severozápadním Kazachstánu, kde se čínská ekonomická přítomnost nepromítla pozitivně do prosperity místního obyvatelstva. Místní obyvatelé si stěžují na pokles pracovních příležitostí, špatné a nebezpečné pracovní podmínky, nízké mzdy a zdravotní problémy spojené s destrukcí životního prostředí (Bossuyt 2018).

Kazachstán také vyjádřil znepokojení nad čínským odkloněním vody z řeky Ili v provincii Sin-ťiang, která teče do jezera Balchaš, druhého největšího jezera v zemi. Rozmach pěstování rýže v údolí řeky Ili v Sin-ťiangu přispívá k postupné degradaci půdy a vysychání jezera. Obě strany samozřejmě využívají vodu z povodí Ili, avšak zemědělství v Číně daleko předstihlo Kazachstán. Zavlažování na čínské straně vzrostlo mezi lety 1995–2015 o 30 %. Aby Čína zachránila jezero, musela by drasticky snížit množství vody, které používá. Čína také odklonila část řeky Irtyš. Ačkoli země podepsaly několik dohod o využívání přeshraničních řek, tyto dohody neregulují příjem vody (Duarte 2018; Trilling 2021).

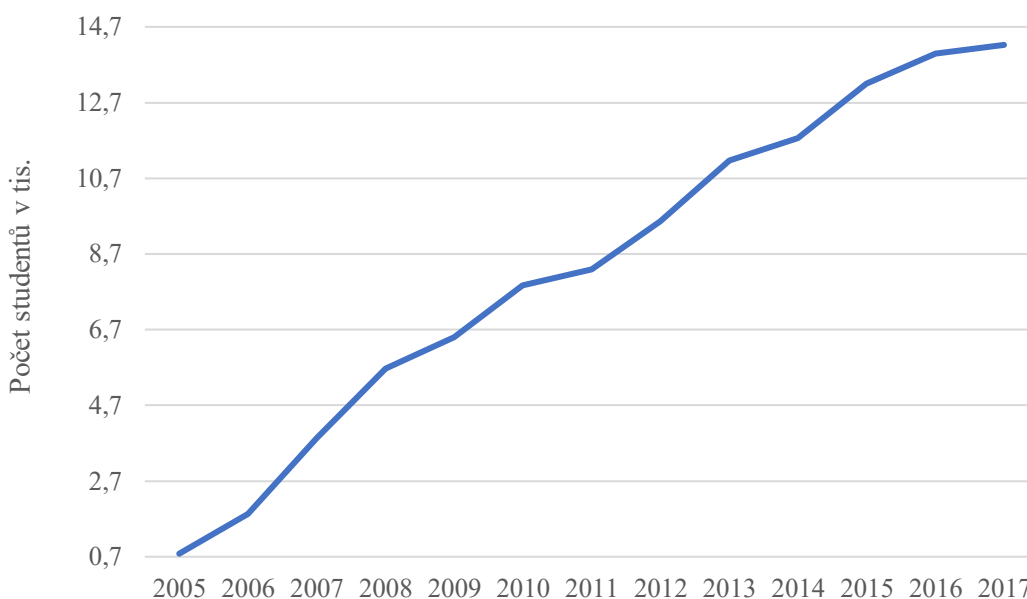
Negativní postoj vůči Číně se projevil i kvůli vládním pozemkovým reformám v roce 2016, které vyvolaly velké demonstrace po celé zemi. Jelikož vláda schválila zákon, který prodlužuje možnost pronájmu půdy cizincům z 10 na 25 let. Největší obavou místních občanů bylo, že čínští investoři vykoupi jejich pozemky a kvůli vysoké korupci v zemi bude mít tento pozměňovací návrh prospěch pouze pro bohaté a mocné podnikatele (BBC 2016). Na posledních zaznamenaných protestech v únoru 2021 v Aktobe zaměstnanci několika ropných společností stávkovali kvůli nižším mzdám než mají cizinci (Kumenov 2021).

Příliv čínských financí umožnil Číně kontrolovat 30 % veškeré těžby ropy v Kazachstánu, což s sebou přináší i značný příliv čínských migrantů a ve veřejném mínění rostou obavy z nekontrolovaného čínského vlivu (Tian 2018). Čína se však snaží zlepšit dojem i u místních obyvatel. Pokud jde o měkkou sílu, hraje Čína viditelnější roli než v ostatních středoasijských zemích. V zemi působí pět KI, které spolupracují s místními vzdělávacími institucemi. Čínské ministerstvo školství zřídilo vzdělávací fond Silk Road pro stipendia a rozvoj středisek pro výuku čínského jazyka v kazašských školách. Čína je po Rusku nejoblíbenější destinací kazašských studentů a jejich počet stále roste, jak ukazuje graf 1. Přes zvýšenou čínskou angažovanost v rámci rozšiřování čínské soft power, rozvojové spolupráce a rostoucí zájem mladých lidí studovat v Číně, stále převládá spíše negativní postoj u politické opozice a zástupců malých podniků. V průzkumu, který provedla Eurasijská rozvojová banka, pouze 1 ze 6 lidí považuje svého velkého východního souseda za přítele státu. Ve srovnání s kazašskou politickou elitou má odborná komunita tendenci zaujímat kritičtější pohled na rostoucí čínskou ekonomickou expanzi (Reeves 2018; Vakulchuk, Overland 2019). V rámci protičínské rétoriky spojuje sociální úzkost občanů Kazachstánu vysoká úroveň korupce, slabá kontrola výkonné moci a nízká úroveň transparentnosti čínské zahraniční pomoci. Například Timur Kulibayev, zeť bývalého prezidenta Nazarbajeva, který stojí v čele nevlivnější finanční skupiny v zemi, byl obviněn z přijetí stovky milionů amerických dolarů (dále USD) z čínské China National Petroleum Corporation (dále CNPC), usnadňováním energetických obchodů (Tian 2018).

Jelikož se Čína prostřednictvím BRI snaží nejen zajistit tranzit zboží a přístup k nerostným surovinám, ale také rozšiřovat svůj státem řízený a kapitalistický autoritativní čínský model rozvoje, nalézá plnou podporu u Kazachstánu, který vytvořil vysoce centralizovaný politický systém koncentrující politickou moc v jedné osobě. V politických a bezpečnostních ohledech oba státy sdílejí pohled na globální politiku a za prioritu považují udržení domácí politické stability a mezinárodní bezpečnosti v širším regionu. Za tímto

účelem se oba státy shodly, že se zdrží jakýkoliv akcí, které by ohrozily bezpečnost druhé strany. V ekonomické sféře si státy díky vzájemnému doplňování svých zájmů vytvořily rozsáhlé vazby a jsou odhodlány posilovat své partnerství za účelem budování Nové hedvábné stezky, a tím usnadňovat hospodářský růst a legitimizovat stávající politické režimy. To také současně podkopává a zamezuje demokratizaci a snižování korupce, jelikož ve srovnání se západními partnery se Čína nesnaží prosazovat reformy ohledně právního státu a demokracii (Bossuyt 2018; Tian 2018; Kembayev 2020).

Graf 1: Vývoj počtu kazašských studentů v Číně v letech 2005–2017

Zdroj: Custer a kol. 2019, vlastní zpracování

3.5 Čínské aktivity v Kyrgyzstánu

Také Kyrgyzstán souhlasil s propojením svého hospodářského rozvoje s prioritami BRI a s navázáním úzkých politických vazeb. Prezident Si Ťin-pching a bývalý prezident Kyrgyzstánu Atambayev začali formovat tuto iniciativu v roce 2014, kdy ve společném prohlášení označili BRI za strategický nástroj společné koordinace politiky v zahraničních a regionálních záležitostech. Na rozdíl od Kazachstánu, kde je přítomnost Číny díky bohatým zásobám přírodních zdrojů velká, má Kyrgyzstán pro Čínu menší váhu. Čínská přítomnost v zemi má však významné důsledky kvůli ekonomickým rozvojovým projektům podporované Pekingem. Čínské společnosti se podílejí na výstavbě hlavních silnic v Kyrgyzstánu (Reeves 2018; Vakulchuk, Overland 2019). V roce 2015 byly schváleny plány na výstavbu železniční trati Sino-Kyrgyz-Uzbek, spojující Čínu s Kyrgyzstánem

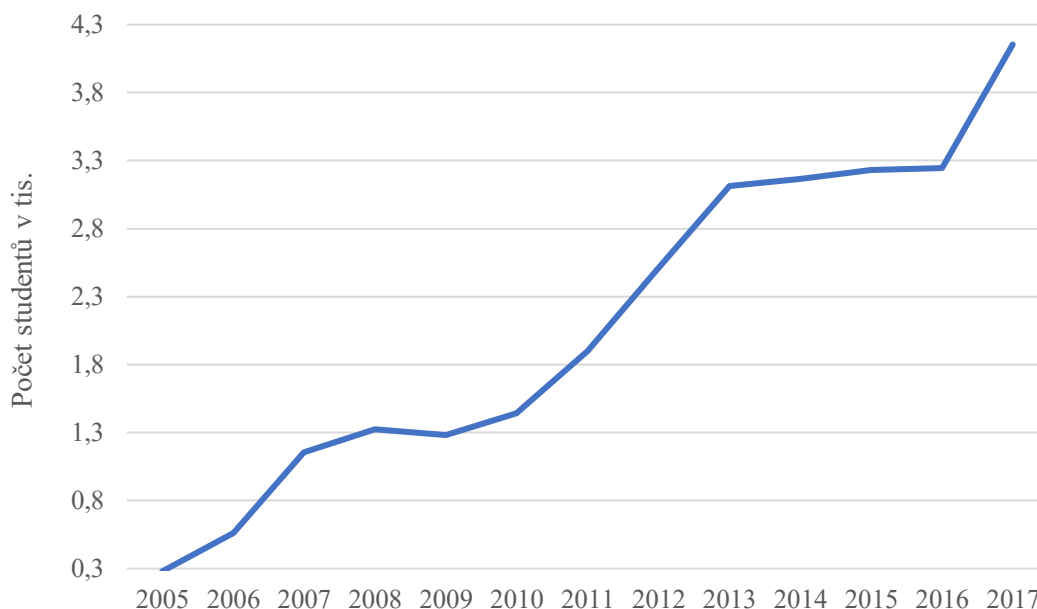
a Uzbekistánem, a dokončena výstavba přenosového vedení Datka-Kemin. Přenosové vedení umožňuje přenášet elektřinu z jihozápadního Kyrgyzstánu do nové rozvodny Kemin na severovýchodě země, aniž by muselo být směřováno přes Uzbekistán, jako tomu bylo u starší infrastruktury, a tím podle Číny pomáhá rozvoji země. Administrativy obou zemí se také dohodly na rozšíření přítomnosti Číny v energetickém sektoru. Čínské firmy poskytly finance na opravu a vybudování tepelné elektrárny v Biškeku a vybudování dvou ropných rafinerií v Kara-Baltě a Tokmoku v severním Kyrgyzstánu, které jsou dnes největší rafinerie v zemi. BRI se navíc stala důležitým rámcem mezi těmito dvěma státy pro koordinaci bezpečnosti a sdílení informací (Reeves 2018; Imanaliyeva 2020).

U mnohých projektů však neprobíhá žádné výběrové řízení, jak poznamenal jeden z kyrgyzských poslanců: „*Čína poskytuje půjčky ve výši 2 % ročně a poté nás zavazuje využívat svého subdodavatele. Musíme do výběrového řízení zapojit další zahraniční společnosti a vybrat tu, která nabízí nejlepší cenu.*“ (Putz 2015). Rostoucí počet čínských financí do země také provázejí veřejné protesty. V roce 2016 zapojení vlády do významného případu korupce dokonce svrhlo předsedu vlády Tamira Sarijeva, jelikož zmanipuloval výběrové řízení na stavbu silnic ve výši 100 milionů USD aby zajistil, že kontrakt vyhraje čínská firma, která nemá požadovanou licenci. V roce 2020 vedly demonstrace k zrušení hraničního přechodu a logistického centra v agrární oblasti Naryn ve výši 275 milionů USD, který měl usnadnit tranzit čínského zboží (Reuters 2016; Chen, Günther 2020; Kley 2020a). K negativnímu postoji vůči Číně přispívá stejně jako u Kazachstánu příliv čínských dělníků a nižší mzdy u místních obyvatel, než mají Číňané. Například silnice Oš-SaryTash-Irkeštam a Biškek-Naryn-Torugart, částečně financované Čínou, byly postaveny ze 70 % čínskými zaměstnanci a pouze z 30 % místními obyvateli. V roce 2019 došlo k protičínské demonstraci popsané jako „*dosud největší veřejný protest ve Střední Asii proti rostoucímu vlivu Pekingu*“, demonstranti požadovali kontrolu pracovních povolení pro čínské občany a snížení kyrgyzského dluhu vůči Číně, jelikož od roku 2012 je Čína největším věřitelem v zemi (Sim, Aminjonov 2020).

Čína se přes všechny tyto protesty snaží využívat BRI k posílení užších kulturních a vzdělávacích vazeb v rámci soft power. Graf 2 ukazuje, že počet kyrgyzských studentů v Číně pomalu roste. Zatímco v roce 2005 bylo v Číně pouze 280 studentů, v roce 2017 už 4 154. V roce 2015 Čína vytvořila pětiletý stipendijní program, který má zvýšit počet kyrgyzských studentů na čínských školách a rozšíření KI. Čínské velvyslanectví v Biškeku rovněž v rámci BRI napomáhá k výměně studentů mezi diplomatickými univerzitami,

jelikož se Čína domnívá, že to posílí osobní vazby mezi budoucím vedením obou zemí. I přes snahu Číny zlepšovat její pověst se mezi obyvateli Kyrgyzstánu projevuje sinofobie asi nejvíce ze všech tří zkoumaných zemí (Reeves 2018).

Graf 2: Vývoj počtu kyrgyzských studentů v Číně v letech 2005–2017

Zdroj: Custer a kol. 2019, vlastní zpracování

Zatímco pro Čínu jsou bilaterální projekty v Kyrgyzstánu poměrně malé, lokálně mají velký význam. V současné době 1,8 miliard z 5 miliard USD zahraničního dluhu Kyrgyzstán dluží čínské Exim Bank za řadu infrastrukturálních projektů pod BRI. V roce 2020 se HDP propadlo o 8,6 %, což vyvolává obavy, že země nebude schopna splácet své půjčky a o možném propadnutí majetku (Standish 2021). Jelikož v minulosti Čína reagovala nejednotně na dlužníky a neřídila se postupy, které praktikují mezinárodní věřitelé spolupracující s chudými zeměmi, Kyrgyzstán neví, co od Číny očekávat. Někdy byl dluh odpuštěn, jindy Čína požadovala kontrolu nad infrastrukturou, přístup k základním surovinám či sporné území (Vakulchuk, Overland 2019).

3.6 Čínské aktivity v Tádžikistánu

Stejně jako Kazachstán a Kyrgyzstán, také Tádžikistán souhlasil s propojením BRI a svého rozvojového plánu podepsáním memoranda mezi místním ministerstvem pro hospodářský rozvoj a obchod a čínskou národní komisí pro rozvoj a reformy v roce 2014. Pro Tádžikistán, jakožto nejchudší stát regionu, to znamenalo velký příliv financí v rámci čínské rozvojové spolupráce a zlepšení ekonomické situace, a dnes je Čína jedním z hlavních hospodářských

partnerů. Od roku 2014 používá Čína BRI k rozšíření čínských investic do výstavby energetických a infrastrukturálních projektů. Mezi klíčové energetické projekty patří výstavba tepelné elektrárny v hlavním městě Dušanbe, za kterou Čína výměnou za bezplatnou výstavbu získala licenci na provozování zlatého dolu v Tádžikistánu. Zde vidíme uplatňování tzv. angolského systému, který už jsem vysvětlila v definici o čínské rozvojové spolupráci (Bossuyt 2018; Euroasianet 2018; Reeves 2018). Čínské firmy také ožívují staré průmyslové areály z dob SSSR nebo staví nové, například čínská státní společnost projevila zájem o koupi a modernizaci velké továrny na hliník (Hofman, Visser, Kalinovsky 2020). Od roku 2013 čínští investoři dále transformovali místní cementářský průmysl. Čínské společnosti ve své domovské zemi čelily vysokým nákladům za poškozování životního prostředí v důsledku nových zákonů, jelikož cement je jedním z nejvíce znečišťujících průmyslových odvětví na světě. Čínští výrobci hledali trhy, kde je slabá konkurence a vysoké ceny cementu a čínská vláda podporovala přesun výroby do zahraničí. V důsledku toho bylo postaveno několik cementáren v Tádžikistánu a výroba cementu se několikanásobně zvýšila (Kley 2016). Čínská firma CNPC také začala stavět novou část plynovodu vedoucí z Turkmenistánu do Číny, který spojí Tádžikistán se středoasijským infrastrukturálním systémem pro ropu a plyn (Kley 2020).

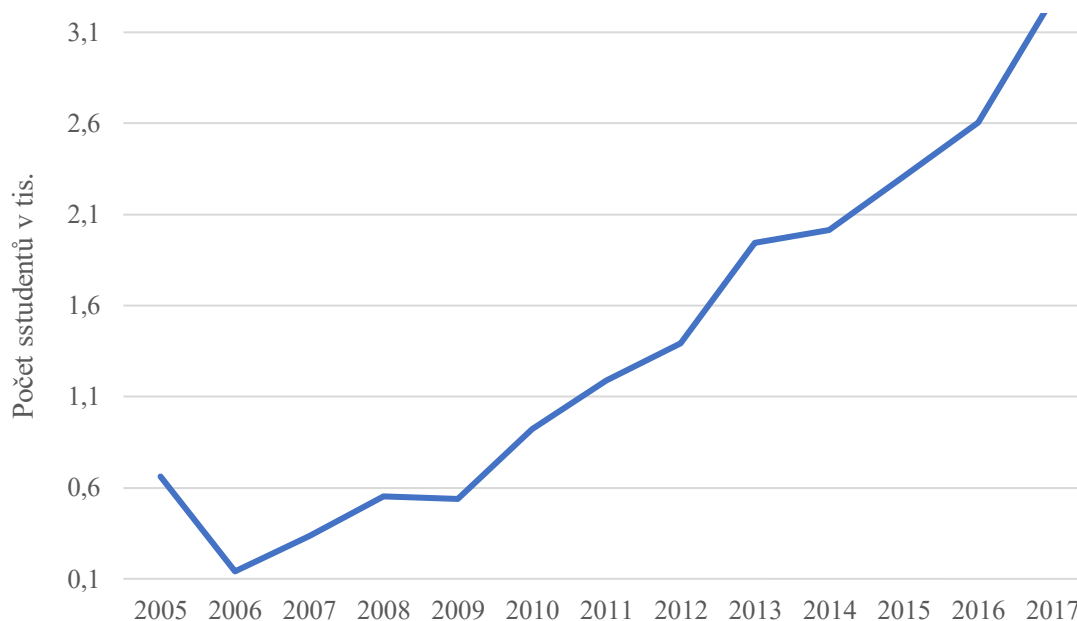
Čínské infrastrukturální projekty se podílejí na výstavbě hlavních silnic v Tádžikistánu. Jelikož přes 90 % plochy země pokrývají hory, dopravní systém se spoléhá hlavně na silnice. Čínská firma China Road and Bridge Corporation (dále CRBC) vybuodovala v Tádžikistánu přes 700 km silnic, například dálnici Dušanbe-Chudžand-Chanak, dnes hlavní spojení mezi hlavním městem a severní hranicí Uzbekistánu. Tento a další projekty jsou zaměřeny na usnadnění přístupu Číny na trhy Střední Asie, i když podle čínské vlády mají nové infrastrukturální projekty podpořit místní rozvoj do budoucna (Vakulchuk, Overland 2019; Weiwei, Qipeng 2019). S rostoucími čínskými investicemi a půjčkami se však zvyšuje i dluh vůči Číně. V roce 2020 představoval tádžický státní dluh čínské Exim Bank 1,2 miliardy z celkového dluhu 3,1 miliardy USD, tento dluh se však Tádžikistán snaží nadále splácet. V první polovině roku 2020 se dluh vůči Číně snížil o 30 milionů USD. Dluh však stále zůstává velký a v zemi je podobná situace jako v Kyrgyzstánu, jelikož kvůli propadu HDP se země obává, že nebude schopna splácet své závazky Pekingu (Euraasianet 2020, Kley 2020).

Vláda Si-Ťin pchinga dále využívá BRI k poskytování malých a středních půjček tádžickým zemědělcům a majitelům malých podniků s cílem expandovat zde se

zemědělskými firmami (Bossuyt 2018; Reeves 2018). Velké čínské podniky pronikají do segmentů domácího trhu, které byly nedostatečně rozvinuty v postsocialistické agrární změně. Tyto finance přináší pro místní obyvatelstvo a ekonomiku pozitivní změny (Hofman 2016), jelikož v posledních letech dochází k většímu využívání místní pracovní síly. Na některých projektech využívají 70–80 % místních obyvatel (Hofman, Visser, Kalinovsky 2020).

Stejně jako u dvou předešlých zemí, také v Tádžikistánu Čína rozšiřuje svou soft power prostřednictvím kulturních a vzdělávacích programů. V zemi působí dva KI a tádžickým studentům začala poskytovat stipendia ke studiu v Číně. I když kyrgyzských studentů odjíždí do Číny více, u studentů z Tádžikistánu je také nárůst, jak ukazuje graf 3. Zatímco v roce 2005 cestovalo do Číny pouze 660 studentů, v roce 2017 počet stoupl na 3 282. Učení čínštiny se v posledních letech stává stále populárnější, zejména v malých městech, která jsou ekonomicky závislá na čínských společnostech. Dále některé čínské společnosti začaly školit místní obyvatele ve svých sídlech v Číně. Nicméně stejně jako u Kazachstánu a Kyrgyzstánu, i zde panuje obava a nedůvěra z Pekingu, ale menší než u dvou předchozích zemí. Obyvatelstvo Tádžikistánu považuje Čínu za druhého nejatraktivnějšího politického partnera po Rusku, avšak stále zůstává nedostatečně informováno, co se čínských projektů týče. Panuje všeobecná shoda, že Čína může posílit stabilitu regionu a místní politické elity jsou loajální vůči Číně a podporují ji (Reeves 2018; Vakulchuk, Overland 2019).

Graf 3: Vývoj počtu tádžických studentů v Číně v letech 2005–2017

Zdroj: Custer a kol. 2019, vlastní zpracování

4 Analýza čínské rozvojové spolupráce v regionu mezi lety 2001 a 2017

Stanovenou hypotézou práce je, že finance prostřednictvím čínské rozvojové spolupráce, jak ji definuje sama Čína, jdou převážně do projektů, které nemají zásadní dopad na zlepšování životní úrovně obyvatel daných zemí a Čína se prostřednictvím své rozvojové spolupráce především snaží prosazovat své strategicko-politické zájmy v oblasti Střední Asie. Podle Drehera a kol. (2018) zkoumáním alokace finančních toků donorů podle odvětví pomůže objasnit různé strategické cíle daných zemí. V této kapitole chci proto zkoumat rozdělení přidělování čínských financí do oblastí zájmu, kam Čína distribuuje svoji „rozvojovou pomoc“. Jak už bylo řečeno v první kapitole, čínská rozvojová spolupráce není typická rozvojová pomoc, jak na ni nahlíží západní svět. Zatímco členské státy DAC dodržují společné normy distribuce rozvojové pomoci, noví dárci, mezi něž patří i Čína, si vytvořili vlastní pravidla rozvojové spolupráce a v důsledku toho je velice těžké sledovat její činnost v tomto směru. Pro standardizaci empirického výzkumu nezápádních donorů a umožnění jejich porovnání s DAC, používá Dreher a kol. (2018) standardy DAC OECD, které odlišují ODA od ostatních oficiálních toků (Other official flows, dále OOF). ODA zahrnuje transakce, které jsou poskytovány oficiálními agenturami rozvojovým zemím a mnohostranným institucím. Musejí se primárně zaměřovat na podporu hospodářského rozvoje a blahobytu a mají zvýhodněnou povahu, tzn. mají grantový prvek alespoň 25 %. OOF jsou také financované vládními agenturami, ale nesplňují podmínky pro ODA, jelikož nejsou primárně určeny pro rozvoj a mají především komerční charakter (Dreher a kol 2018). Tyto finance však spadají pod definici čínské rozvojové spolupráce.

4.1 Použitá data a metody analýzy

Pro výzkum byla použita data dostupná z online databáze výzkumného ústavu AidData na William & Mary's Global Research Institute. V této databázi jsou zahrnuty téměř veškeré čínské projekty v rámci její rozvojové spolupráce ve třech zkoumaných zemích za roky 2001–2017 (Custer a kol. 2019). Jelikož je velice těžké sledovat alokaci čínských financí kvůli nízké transparentnosti a chybějícím záznamům, chybí v této databázi objemy financí u některých projektů. Jelikož je to však jen u minima záznamů, nemělo by to mít zásadní dopad na konečný výsledek.

V následné analýze budu porovnávat celkový objem čínských financí rozdělením na ODA a OOF mezi lety 2001–2017. Čínskou ODA není možné měřit v přesném smyslu

definovaném DAC OECD, jelikož informace o rozvojových projektech jsou neúplné. Druhá nejlepší definice čínských toků „ODA“ zahrnuje všechny granty, technickou pomoc a stipendia, půjčky s velkými grantovými prvky a oddlužení za podmínky, že jsou tyto projekty poskytovány s rozvojovým záměrem. Toky typu „OOF“ zahrnují půjčky a exportní úvěry, které mají malý nebo žádný grantový prvek a které nejsou primárně určeny ke zlepšení ekonomického rozvoje nebo zlepšení životních podmínek přijímající země (Dreher a kol 2018).

Dále budu analyzovat toky financí podle jednotlivých kategorií. Dostupná data jsem si rozdělila podle typu oblasti, kam daný projekt spadá. Jedná se o následující kategorie: Energetika a těžba, dopravní projekty, poskytování technické pomoci, podpora institucí, občanská společnost, humanitární pomoc, odpuštění dluhu a nspecifikované investice. Do energetiky a těžby spadá výstavba ropovodů a plynovodů, elektráren, průmyslových závodů a těžba surovin. V dopravních projektech je zahrnuta výstavba a renovace silnic, dálnic a železnic. Poskytování technické pomoci zahrnuje zavádění internetové a mobilní sítě a poskytování zemědělských technologií. Do podpory institucí spadají veškeré finance, které byly poskytnuty státním institucím a zahrnují např. výstavbu vládních budov, poskytování vybavení a školení státních zaměstnanců. Občanská společnost zahrnuje podporu vzdělávání, tzn. výstavbu škol a poskytování školení pro studenty, dále výstavbu nemocnic a poskytování sociálních služeb. Pomoc při přírodních katastrofách je identifikována jako humanitární pomoc. Nakonec odpuštění dluhu a nspecifikované investice. Odpuštění dluhu jsou částky, které byly z půjčky přeměněny na grant a nspecifikované investice jsou objemy financí, které byly použity do vícero oblastí, tedy nelze specifikovat, do jaké kategorie by se měly zařadit. Ne do každého státu se poskytují všechny zmíněné kategorie. Také budu analyzovat čínské finanční toky mezi lety 2001–2012 a od zahájení BRI v roce 2013 do roku 2017. Samozřejmě by bylo na porovnání lepší mít data do roku 2020, ale dostupná data jsou pouze do tohoto roku. Toto srovnání nám pomůže zjistit, jestli význam Střední Asie od zahájení BRI pro Čínu stoupl.

4.2 Výsledky analýzy

4.2.1 Rozbor čínských finančních toků v Kazachstánu

Jak ukazuje tabulka 1, 96 % veškerých toků rozvojové spolupráce Číny do Kazachstánu, tzn. 28,49 miliard USD má komerční charakter. Tedy i když Čína zdůrazňuje, že projekty přispívají k hospodářskému rozvoji země, pouze 4 % objemu financí za sledované období

bylo podle Custer a kol. (2018) definováno jako ODA, tedy 1,19 miliardy USD. Z toho 1,18 miliardy bylo poskytnuto Kazašské rozvojové bance na rozvoj energetické, dopravní a komunikační infrastruktury a financování strategických projektů v chemickém a ropném průmyslu. Prostředky této půjčky byly použity na projekty kazašských společností, včetně vývozu průmyslové produkce, služeb a vybavení do Číny. Zbýlý milion USD byl poskytnut na podporu institucí. To zahrnovalo především dohody o nepodmíněné pomoci, které poskytly policejní vybavení kazašskému ministerstvu vnitra v Almaty. Dále byly tyto finance poskytnuty na projekty které mají financovat školení pro státní zaměstnance (Custer a kol 2019).

Tabulka 1: Rozložení financí v miliardách USD mezi lety 2001–2017 podle ODA a OFF

země	ODA	OFF
Kazachstán	1,19	28,49
Kyrgyzstán	1,29	1,25
Tádžikistán	1,59	0,69

Zdroj: Custer a kol. 2019, vlastní zpracování

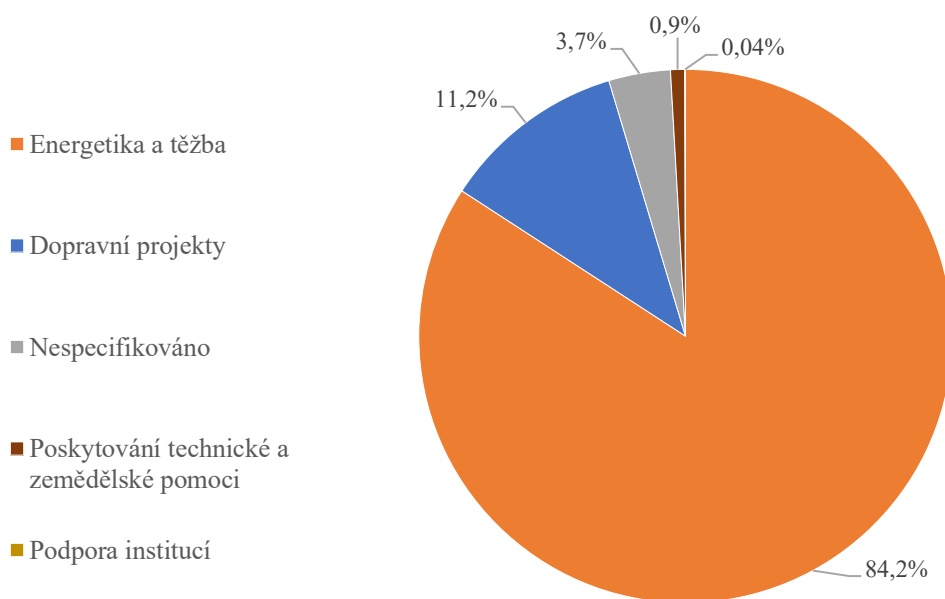
Podle rozboru financí do jednotlivých sektorů vidíme, že 84 % čínských financí bylo poskytnuty do energetiky a těžby, tzn. 20,81 miliard z celkového objemu 29,68 miliard USD, jak ukazuje graf 4. Nejdůležitějším projektem je budování ropovodů a plynovodů s cílem usnadnit dodávky energetických surovin do Číny. Firma CNPC poskytla 6 miliard USD na jejich vybudování a investovala více než 12 miliard USD do těžby ropy (Vakulchuk, Overland 2019). Nejdůležitějším a nejnákladnějším projektem byl ropovod Střední Asie-Čína, který v současné době sestává ze čtyř linek a hlavním politickým motivem tohoto projektu je propojení i ostatních zemí v regionu s Čínou. Dále se Čína v Kazachstánu zaměřuje na výstavbu uhelných elektráren, hydroelektráren a na chemický průmysl.

Dalším důležitým odvětvím jsou dopravní projekty, které sice nedosahují velikosti investic do energetiky, pořád jsou ale významné. Čínské investice do dopravní infrastruktury představují 11 % z celkového objemu, jak ukazuje graf 4 a mezi lety 2001–2017 Čína investovala přibližně 3,3 miliardy USD. V roce 2017 čínská Exim Bank poskytla půjčku na stavbu silnice Karaganda-Balchaš, která je součástí mezinárodního koridoru Central South Corridor spojující Kazachstán s Čínou a Ruskem. Podle rozvojových cílů Kazachstánu má tato silnice zlepšit přístup k podnikatelským příležitostem. Čínská rozvojová banka poskytla mezi lety 2001–2017 půjčky ve výši 1,1 miliard USD rozvojové bance Kazachstánu na společné kazašsko-čínské projekty, což představuje necelé 4 % z celkového objemu financí

ve sledovaném období, jak vidíme na grafu 4. Bohužel však nelze specifikovat, do jakých projektů přidělené peníze putovaly (Custer a kol. 2019). Poskytování technické pomoci představovalo z celkového objemu pouze 0,9 %, tedy 252 milionů USD. Tyto finance šly především na zavádění internetové sítě do rurálních oblastí. Nejmenší zastoupení má podpora institucí, a to 0,04 %.

Z těchto výsledků vidíme, že hlavním motivem čínských zájmů a poskytování čínských „pomocí“ v Kazachstánu je přístup k nerostným surovinám a tranzitní potenciál země, který má pro Peking velký význam. Mezinárodní dopravní a energetické koridory procházejí právě Kazachstánem a hrají důležitou roli pro podporu čínského obchodu. Podle rozdělení financí na čínskou ODA a OFF, majoritní podíl financí do Kazachstánu postrádá záměr rozvoje a nejsou výhodné, jelikož jsou opatřeny vysokými úrokovými sazbami (Custer a kol 2019). Z toho vyvozují, že Číně jde především o vlastní ekonomické a politické zájmy, jelikož finance typu ODA jdou také do výstavby infrastruktury či na podporu státních institucí, čímž se Čína snaží sblížit a podporovat politické vedení země.

Graf 4: Rozložení čínských financí v Kazachstánu podle oblasti mezi lety 2001–2017

Zdroj: Custer a kol. 2019, vlastní zpracování

4.2.2 Rozbor čínských finančních toků v Kyrgyzstánu

V Kyrgyzstánu je rozdělení financí podle ODA/OFF poněkud vyrovnané, jelikož 1,29 miliardy USD, tedy 51 % je definováno jako ODA. V tom jsou zahrnuty granty, zvýhodněné půjčky a odpuštění dluhu. 49 % bylo definováno jako OFF, mezi které spadají

projekty, které jsou financovány pomocí exportních úvěrů a půjček a které nejdou na podporu rozvoje.

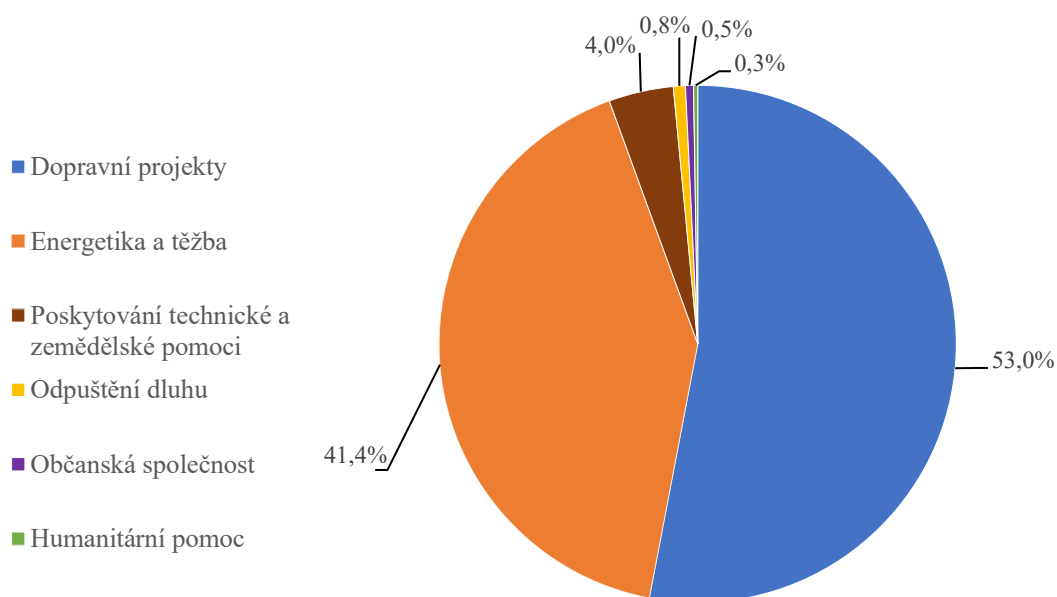
Čínské investice v Kyrgyzstánu jdou převážně do dopravních projektů, jak ukazuje graf 5, není to však majoritní podíl jako u energetiky v Kazachstánu. Do dopravní infrastruktury šlo 53 % veškerých finančních toků ve sledovaném období, tzn. 1,35 miliardy USD. Mezi důležité projekty patří výstavba „Alternative North-South Road Project Section“, který spojuje města Balykčy-Aral a Kazarman-Džalal-Abad spojující oblast jezera Issyk-kul na východě země s městy Džalal-Abad a Aral na hranicích s Uzbekistánem. Tyto projekty byly financované čínskou Exim Bank a CRBC v roce 2014. Cílem tohoto mezinárodního severojižního dopravního koridoru je lépe exportovat čínské zboží, snížit obchodní náklady a spojit Čínu, Rusko, Střední Asii, země Perského zálivu a Indii. Tento koridor je alternativou k námořní trase a primárně má přepravovat nákladní kontejnery. Dále Čína v roce 2008 investovala do již zmiňovaného silničního spojení Oš-SaryTash-Irkeštam na podporu usnadnění regionálního obchodu a dopravy. V roce 2018 tuto silnici rozšířila na nově zavedený dopravní koridor Taškent-Andižan-Oš-Irkeštam-Kašgar (Custer a kol. 2019), spojující hlavní město Uzbekistánu Taškent s kazašským městem Oš a průsmykem Irkeštam s čínským Kašgarem v Sin-ťiangu.

Pro čínské zájmy je energetika a těžba v Kyrgyzstánu neméně důležitá jako dopravní projekty, mezi lety 2001–2017 investovala do tohoto odvětví přibližně 1,05 miliardy USD, tedy 41 % z celkového objemu financí. U této kategorie je pravděpodobné, že celkový objem financí přesahuje výsledek analýzy, jelikož u několika projektů, např. výstavba ropné rafinerie v Kara-Baltě či finance na těžbu zlata a mědi v Džalal-Abad, nejsou známy konečné částky půjček. Ze sumy 1,05 miliard USD čínská Exim Bank poskytla půjčky ve výši 598 milionů USD na výstavbu přenosového vedení Datka-Kemin, o kterém jsem už pojednávala v kapitole 3.5. Dále 386 milionů USD poskytla na modernizaci tepelné elektrárny v Biškeku (Custer a kol. 2019).

Jak ukazuje graf 5, 102,9 milionů USD z celkového objemu financí bylo poskytnuto ve formě technické a zemědělské pomoci, tedy 4 %. Byla to především bezplatná pomoc instalace telekomunikačních zařízení, poskytnutí několika stovek zemědělských traktorů a granty na výstavbu a zdokonalení celostátních zavlažovacích zařízení. Dále v roce 2003 a 2008 vlády Číny a Kyrgyzstánu podepsaly dohodu o přeměně čínského vládního úvěru v celkové hodnotě 19,08 milionů USD na grant, a tím se o něco snížil státní dluh vůči Číně. Pouze 0,5 % financí putovalo do občanské společnosti, a to 12,7 milionů USD. V roce 2012

Čína poskytla finance na výstavbu nové nemocnice ve městě Oš v západním Kyrgyzstánu. Dále v roce 2017 poskytla zdravotnické zařízení do 15 zdravotnických center. Vláda v Urumči (hlavní město Sin-ťiang) poskytla toto vybavení v souladu s „Cross-Border Remote Medical Services“ (přeshraniční lékařské spolupráce) v rámci BRI. Dále do této kategorie spadají finance na podporu rozvoje sociálního pojištění. Nejméně zastoupenou položkou byla humanitární pomoc, na tu Čína poskytla 6,6 milionů USD, tedy 0,3 %. Tyto peníze darovala v průběhu sledovaného období např. na následky zemětřesení v Kyrgyzstánu v roce 2008 a 2015 a na poměrně časté sesuvy půdy (Custer a kol. 2019).

Graf 5: Rozložení čínských financí v Kyrgyzstánu podle oblasti mezi lety 2001–2017

Zdroj: Custer a kol. 2019, vlastní zpracování

4.2.3 Rozbor čínských finančních toků v Tádžikistánu

Z hlediska typu financí je nejlepší situace v Tádžikistánu, kam během sledovaného období putovalo 70 % objemu financí jako ODA, tzn. 1,59 miliardy USD šlo na podporu hospodářského rozvoje a 30 % bylo definováno jako OFF, tedy 0,69 miliardy USD, jak ukazuje tabulka 1.

Majoritní podíl čínských financí do Tádžikistánu ve sledovaném období šel do energetických projektů, a to 1,31 miliardy USD z celkového objemu financí 2,28 miliard USD. Celkově šlo nejvíce peněz na výstavby elektrického přenosového vedení, z 1,31 miliardy USD šlo do tohoto odvětví celkových 549 milionů USD. Například v roce 2006 poskytla Exim Bank půjčku ve výši 309,6 milionů USD na výstavbu severojižního elektrického vedení pro připojení severní oblasti Sughd v pohoří Ťan-šan k národní síti. Toto

vedení má dodávat elektřinu do vesnic propojením jejich severní a jižní energetické sítě. Do roku 2017 bylo dokončeno mnoho projektů na výstavbu a renovaci přenosového vedení. Tyto investice mají podpořit realizaci projektu „Central Asia South Asia Electricity Transmission and Trade Project“ pro přenos elektřiny ve Střední a Jižní Asii, který umožní obchodování s přebytečnou elektřinou z Tádžikistánu a Kyrgyzstánu do Afghánistánu a Pákistánu. Dále mezi velké projekty, kam Čína poskytla půjčku byla výstavba tepelné elektrárny v Dušanbe, kam Exim Bank poskytla 331 milionů USD výměnou za licenci na těžbu zlata a zisky z těžby jsou použity k vyrovnání nákladů na výstavbu elektrárny. Čína také poskytla půjčku ve výši 200 milionů USD na výstavbu hydroelektrárny a dále investovala do průmyslových závodů cementu a hliníku (Custer a kol. 2019).

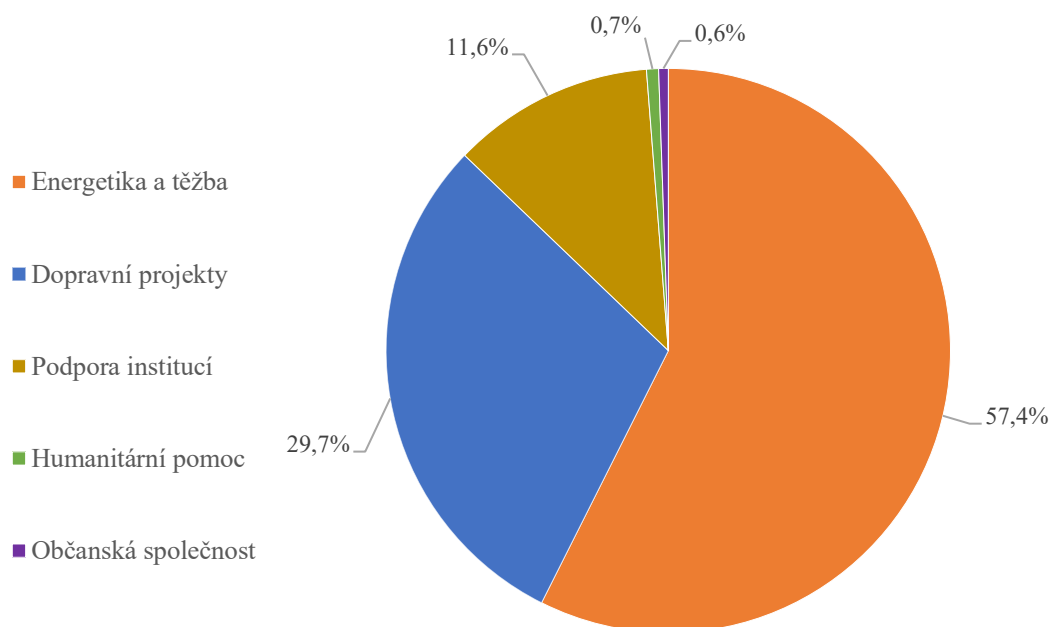
Do dopravních projektů směřovalo necelých 30 % objemu čínských financí, jak ukazuje graf 6, tedy 677,91 milionů USD. Mezi největší projekty patří již zmiňovaná výstavba dálnice Dušanbe-Chudžand-Chanak spojující Tádžikistán s Uzbekistánem, na realizaci projektů čínská CRBC poskytla 281,11 milionů USD. Další velký projekt, kam čínská Exim Bank dohromady poskytla mezi lety 2009–2013 256,93 milionů USD, je rekonstrukční projekt silnice Dušanbe-Kulma. Kulma je horský průsmyk v pohoří Pamír na hranicích s čínským Sin-tiangem, tento projekt je první fází dálničního projektu Tádžikistán-Čína. Dále čínská Exim Bank v roce 2015 poskytla 68,99 milionů USD na výstavbu části železnice, která má být součástí větší regionální železniční stavby, jejímž cílem je spojit Tádžikistán, Afghánistán a Turkmenistán (Custer a kol. 2019).

Na rozdíl od Kazachstánu a Kyrgyzstánu, Čína investuje nemálo peněz i do podpory institucí a mezi lety 2001–2017 do nich investovala 264,3 milionů USD. Z toho 221,9 milionů poskytla na výstavbu nové parlamentní budovy a vládního komplexu v roce 2017. V roce 2013 půjčila ministerstvu financí v Tádžikistánu 20,9 milionů USD na realizaci projektu „Bezpečné město“, který má instalovat kamery pro sledování pohybu ve městech na rušných místech. V roce 2014 poskytla čínská centrální banka půjčku ve výši 20 milionů USD na výstavbu nové budovy banky a rozšíření zemědělského úvěru banky. Podle Číny má být celkovým cílem projektu rozšíření podnikání a zmírnění chudoby v Tádžikistánu. Zbylé finance byly poskytnuty ve formě grantu na speciální vybavení a školení zaměstnanců ministerstva vnitra Tádžikistánu (Custer a kol. 2019).

15,7 milionů USD, tedy 0,7 % z celkového objemu čínských financí, bylo poskytnuto na humanitární účely kvůli mimořádným přírodním událostem. Na občanskou společnost bylo poskytnuto 12,6 milionů USD, tedy 0,6 % z celkového objemu, jak ukazuje graf 6. Z toho

šlo nejvíce peněz na vzdělávání, a to 9,1 milionů USD. Finance byly poskytnuty na výstavbu škol a poskytování školního vybavení. Dále v roce 2017 na zahájení programu „Hundred Talents Program“, který poskytuje pětileté školení pro 100 studentů z Tádžikistánu, kteří mají absolvovat kurzy čínského jazyka na univerzitách v Číně a poté kurzy skladování a přepravy ropy a zemního plynu. Po ukončení studia budou pracovat jako profesionálové pro čínsko-středoasijský plynovod D, o kterém jsem se již zmiňovala v kapitole 3.6. Tento plynovod je mezivládní projekt podepsaný Čínou, Uzbekistánem, Tádžikistánem a Kyrgyzstánem (Custer a kol. 2019). U tohoto příkladu vidíme, že i když Čína prostřednictvím rozvojové spolupráce podporuje vzdělávání tamních obyvatel, hlavním strategickým motivem zůstává vzdělávání obyvatel v oblastech, které jsou prospěšné pro čínské projekty a obchod.

Graf 6: Rozložení čínských financí v Tádžikistánu podle oblasti mezi lety 2001–2017

Zdroj: Custer a kol. 2019, vlastní zpracování

Z výsledků analýzy vidíme, že z hlediska typu financí na ODA a OFF přispívá čínská rozvojová spolupráce v Kyrgyzstánu a Tádžikistánu k hospodářskému rozvoji zemí více než v Kazachstánu. Z rozboru alokace čínské rozvojové spolupráce však vyplývá, že i když realizace mnoha čínských projektů má být podle čínské vlády zaměřena na rozvoj regionálního podnikání a zlepšení životní úrovně tamních obyvatel pomocí infrastrukturální výstavby, hlavní politické a ekonomické motivy poskytování rozvojové spolupráce jsou propojení všech zkoumaných zemí dopravními a energetickými koridory napojené na Čínu, a tím usnadnění čínského obchodu a přístupu k přírodním zdrojům, které čerpá z daných

zemí. Podle Bossuyta (2018) Čína sklízí značné výhody ze svého zapojení do regionu, výhody pro země Střední Asii jsou však vyváženy negativními důsledky čínské pomoci, o kterých už jsem pojednávala v kapitolách o čínských aktivitách v daných zemích. To jsou malé pracovní příležitosti pro tamní obyvatelstvo, nízké mzdy, zvyšující se závislost a dluh na Číně a drancování životního prostředí.

4.2.4 Porovnání čínských financí během SCO a po zahájení BRI

Když porovnáme objem čínských financí do všech tří zkoumaných zemí před zahájením BRI a po zahájení v roce 2013, vidíme v tabulce 2, že nárůst financí prudce stoupl. Čína do Kazachstánu mezi lety 2001–2012 investovala 20,039 miliard USD, což je v průměru 1,67 miliardy ročně, během 5 let od zahájení BRI objem financí stoupl na 1,93 miliardy ročně. Ještě rychlejší nárůst zaznamenal Kyrgyzstán a Tádžikistán. Sice do těchto dvou zemí netekly takové objemy částek, ale vzhledem k velké rozloze Kazachstánu a jeho nerostnému bohatství a rozloze dalších dvou zmíněných zemí je to logické. Od zahájení SCO do roku 2012 Čína poskytla Kyrgyzstánu 1,315 miliardy USD, což je 109,6 milionů USD ročně. Během pouhých 5 let od roku 2013 Čína investovala každý rok přibližně 245,8 milionů USD. Během tohoto období je možné, že investovala ještě daleko více, jelikož u některých projektů chybí celková finanční částka. U Tádžikistánu je situace podobná, během 12 let zde Čína investovala 1,243 miliardy USD, tzn. 103,6 milionů USD ročně. Od zahájení BRI roční investice stouply dvojnásobně. Během 5 let investovala 1,036 miliardy, ročně 207,3 milionů USD. Z těchto známých údajů je patrné, že význam Střední Asie a její integrace s BRI rychle roste a nepochybně bude růst dál.

Tabulka 2: Celkový objem financí mezi lety 2001–2012 a 2013–2017 v miliardách USD

Kazachstán		Kyrgyzstán		Tádžikistán	
2001–2012	2013–2017	2001–2012	2013–2017	2001–2012	2013–2017
20,039	9,640	1,315	1,229	1,243	1,036

Zdroj: Custer a kol. 2019, vlastní zpracování

5 Závěr

V této bakalářské práci jsem pojednávala o politických motivech čínské rozvojové spolupráce pomocí rešerše odborné literatury a analýzy dat čínských finančních toků mezi lety 2001–2017 ve třech zemích Střední Asie, které s Čínou sdílejí svoji východní hranici, tedy Kazachstánu, Kyrgyzstánu a Tádžikistánu. Jejím hlavním cílem bylo analyzovat politické motivy Čínské lidové republiky v regionu a zjistit, zda čínská rozvojová spolupráce napomáhá těmto zemím zvyšovat svoji životní úroveň, či jestli se Čína pouze snaží udržet si dobré vztahy s tamní politickou elitou a tím posilovat své mocenské postavení v regionu. Stanovenou hypotézou bylo, že čínské finance jdou převážně do projektů, které nemají zásadní dopad na zlepšování životní úrovně obyvatel daných zemí a rozvojová spolupráce Číny není motivována altruismem, ale hlavně vlastními strategickými zájmy v regionu.

ZRS v pojetí Čínské lidové republiky je do značné míry spíše rozšiřování politického vlivu než snaha o hospodářský rozvoj regionu. Posilování politického vlivu ve Střední Asii je pro Čínu důležité z hlediska přístupu k nerostným surovinám, udržování bezpečnosti svých západních provincií a pro výstavbu infrastrukturálních projektů k usnadnění čínského obchodu (Bossuyt 2018). V celém regionu se hypotéza potvrdila, jelikož přes vysoké množství realizovaných projektů ve zkoumaných zemích čínská rozvojová spolupráce nemá takový dopad na tamní obyvatelstvo. Situace se však u jednotlivých států mírně liší. Většina poskytovaných financí do Kazachstánu má komerční účel a jde tedy především o projekty, které pomáhají strategickým a politickým cílům Číny. V Kyrgyzstánu a Tádžikistánu je situace o něco lepší, ale většina infrastrukturálních projektů na podporu hospodářského rozvoje, jako například výstavba silnic v odlehlejších oblastech, které mohou usnadnit regionální obchod a dopravu, má však pro samotnou Čínu vyšší politické a strategické cíle. A to především spojení jednotlivých projektů do větších mezinárodních koridorů, které usnadní čínský obchod a tranzit nerostných surovin do Číny či z Číny do jiných oblastí, a také posílí její geopolitický vliv v regionu.

Ve všech třech zkoumaných zemích jsou projekty převážně stavěny čínskými pracovníky, takže nepřispívají k novým pracovním místům pro místní obyvatelstvo. Nejvíce se tento problém projevuje v Kazachstánu a Kyrgyzstánu, kde malé pracovní příležitosti a špatné pracovní podmínky vedly k mnoha demonstracím proti Číně. V Tádžikistánu je situace poněkud lepší, jelikož zde čínské firmy přispívají více k využívání místní pracovní síly (Hofman, Visser, Kalinovsky 2020). Čína se dále snaží pomocí své rozvojové spolupráce

rozšiřovat svůj vliv skrze soft power podporou výuky čínského jazyka a poskytováním stipendií tamním studentům na univerzitách v Číně. I přes rostoucí počet studentů v Číně však mezi obyvateli zkoumaných zemí přetrvávají obavy z čínského vlivu. Dále jelikož je většina projektů financována a realizována čínskými státními společnostmi, nedochází k takovému přenosu znalostí, které by do budoucna pomohly státům tyto projekty vytvářet samy, a tudíž nedochází k samostatnému rozvoji. Tento problém je především u Kyrgyzstánu a Tádžikistánu, jelikož Kazachstán díky vyspělejší ekonomice není tolik závislý na financích Číny jako dvě zmíněné země (Bossuyt 2018). Kyrgyzstán s Tádžikistánem se také potýkají s rostoucím státním dluhem vůči Číně, čímž vzniká stále větší finanční závislost na Pekingu.

Z čínských aktivit a financí do regionu je zřejmé, že Čína využívá svoji rozvojovou pomoc jako efektivní nástroj k prosazování vlastních strategických zájmů a rozšiřování svého vlivu v oblasti, tedy že hlavním motivem čínské rozvojové spolupráce jsou vlastní ekonomické a geopolitické zájmy. Princip nezasahování do vnitřních záležitostí států vyhovuje místním politickým elitám, které drží veškerou moc ve svých rukou a udržují blízké vztahy s představiteli Číny, jelikož veškerá interakce probíhá mezi politickými představiteli zemí. Navzdory enormnímu množství financí, které Čína do regionu poskytuje, je dopad na zlepšování životní úrovně tamních obyvatel poměrně malý. Většímu dopadu na místní obyvatelstvo zabraňuje také vysoká korupce, se kterou se potýkají všechny tři zmíněné státy. Jelikož se čínský vliv ve všech zemích neustále zvyšuje, v dnešní době hlavně prostřednictvím BRI, do budoucna by se měly země více zaměřit na transparentnost čínských projektů a dbát větší zřetel na zapojení tamní občanské společnosti do projektů. Jinak je pravděpodobnější, že i přes postupný růst středoasijských studentů v Číně se bude nadále zvyšovat protičínský odpor širší veřejnosti.

6 Seznam použité literatury a zdrojů

6.1 Seznam literatury

BOSSUYT, F. (2018): The EU's and China's development assistance towards Central Asia: low versus contested impact. *Eurasian Geography and Economics*, 59, 5–6, 606–631.

DADPARVAR, S., AZIZI, H. (2019): Confucian Influence: The Place of Soft Power in China's Strategy Towards Central Asia. *China Report*, 54, 4, 328–344.

DREHER, A., FUCHS, A., NUNNENKAMP, P. (2013): New Donors. *International Interactions*, 39, 3, 402–415.

DREHER, A., FUCHS, A., PARKS, B., STRANGE, A., TIERNEY, M. (2018): Apples and dragon fruits: The determinants of aid and other forms of state financing from China to Africa. *International Studies Quarterly*, 62, 1, 182–194.

DUARTE, P. (2018): China in the Heartland: The Challenges and Opportunities of OBOR for Central Asia. In: Laruelle, M.: CHINA'S BELT AND ROAD INITIATIVE AND ITS IMPACT IN CENTRAL ASIA. The George Washington University, Washington D.C., 11–20.

DUNFORD, M. (2020): Chinese and Development Assistance Committee (DAC) development cooperation and development finance: implications for the BRI and international governance. *Eurasian Geography and Economics*, 61, 2, 125–136.

DUŠKOVÁ, L., HARMÁČEK, J., KRYLOVÁ, P., OPRŠAL, Z., SYROVÁTKA, M., ŠAFAŘÍKOVÁ, S. A KOL. (2011): Encyklopedie rozvojových studií. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc.

FÜRST, R. (2011): Vojenský vzestup Číny: Reálná bezpečnostní hrozba? In: Fürst, R. a kolektiv: VZESTUP INDIE A ČÍNY: Přichází asijské století? Ústav mezinárodních vztahů, Praha, 15–32.

HAYAMI, Y. (2003): From the Washington Consensus to the Post-Washington Consensus: Retrospect and Prospect. *Asian Development Review*, 20, 2, 40–65.

HOFMAN, I. (2016): Politics or profits along the “Silk Road“: what drives Chinese farms in Tajikistan and helps them thrive? *Eurasian Geography and Economics*, 57, 3, 457–481.

- HOFMAN, I., VISSER, O., KALINOVSKY, A. (2020): Introduction: Encounters After the Soviet Collapse: The Contemporary Chinese Presence in the Former Soviet Union Border Zone. *Problems of Post-Communism*, 67, 3, 193–203.
- HORÁK, S. (2005): Rusko v současné Střední Asii – návrat nebo kontinuita? Případ Tádžikistánu. *Mezinárodní vztahy*, 3, 93–111.
- HORÁK, S. (2005a): STŘEDNÍ ASIE MEZI VÝCHODEM A ZÁPADEM. Univerzita Karlova, Praha.
- HORÁK, S. (2010): Střední Asie v proměnách času. *Geografické rozhledy*, 5, 9, 9–11.
- CHEN, Y., GÜNTHER, O. (2020): Back to Normalization or Conflict with China in Greater Central Asia? *Problems of Post-Communism*, 67, 3, 228–240
- CHUNG, C. (2004): The Shanghai Co-operation Organization: China's Changing Influence in Central Asia. *The China Quarterly*, 180, 989–1009.
- JAROSIEWICZ, A., STRACHOTA, K. (2013): CHINA VS. CENTRAL ASIA: THE ACHIEVEMENTS OF THE PAST TWO DECADES. Centre for Eastern Studies, Varšava.
- KASSENOVA, N. (2009): China as an Emerging Donor in Tajikistan and Kyrgyzstan. Russia/NIS Center, Paříž.
- KEMBAYEV, Z. (2020): Development of China–Kazakhstan Cooperation: Building the Silk Road of the Twenty-First Century? *Problems of Post-Communism*, 67, 3, 204–216.
- KENNEDY, J. (2010): The Myth of the Beijing Consensus. *Journal of Contemporary China*, 19, 65, 461–477.
- KUDLÁČOVÁ, L. (2014): Čína. In: Piknerová, L., Šanc, D. a kol.: NOVÉ MOCNOSTI GLOBÁLNÍHO JIHU: Čína, Indie, Brazílie, Jihoafrická republika a Indonésie v mezinárodním systému. Dokořán, Praha, 51–74.
- LARUELLE, M. (2018): CHINA'S BELT AND ROAD INITIATIVE AND ITS IMPACT IN CENTRAL ASIA. The George Washington University, Washington D.C.
- MAWDSLEY, E. (2012): The changing geographies of foreign aid and development cooperation: contributions from gift theory. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 37, 2, 256–272.
- NAÍM, M. (2007): Rogue Aid. *Foreign Policy*, 159, 95–96.

- PIKNEROVÁ, L., DOLJAKOVÁ, A. (2014): Emancipace nových mocností po konci studené války. In: Piknerová, L., Šanc, D. a kol.: NOVÉ MOCNOSTI GLOBÁLNÍHO JIHU: Čína, Indie, Brazílie, Jihoafrická republika a Indonésie v mezinárodním systému. Dokořán, Praha, 15–36.
- PIKNEROVÁ, L., ŠANC, D. A KOL. (2014): NOVÉ MOCNOSTI GLOBÁLNÍHO JIHU: Čína, Indie, Brazílie, Jihoafrická republika a Indonésie v mezinárodním systému. Dokořán, Praha.
- RAMO, J. C. (2004): The Beijing Consensus. The Foreign Policy Centre, Londýn.
- REEVES, J. (2018): China's Silk Road Economic Belt Initiative: Network and Influence Formation in Central Asia. *Journal of Contemporary China*, 27, 112, 508–518.
- SIM, L., AMINJONOV, F. (2020): Avoiding the Potholes along the Silk Road Economic Belt in Central Asia. Výzkumná zpráva. OSCE Academy in Bishkek, Biškek.
- ŠANC, D. (2014): Tradiční a nastupující mocnosti po skončení studené války. In: Piknerová, L., Šanc, D. a kol.: NOVÉ MOCNOSTI GLOBÁLNÍHO JIHU: Čína, Indie, Brazílie, Jihoafrická republika a Indonésie v mezinárodním systému. Dokořán, Praha, 37–50.
- THE WORLD BANK (1994): Governance: The World Bank's Experience. The World Bank, Washington D.C.
- TIAN, H. (2018): China's Conditional Aid and Its Impact in Central Asia. In: Laruelle, M.: CHINA'S BELT AND ROAD INITIATIVE AND ITS IMPACT IN CENTRAL ASIA. The George Washington University, Washington D.C., 21–33.
- VAKULCHUK, R., OVERLAND, I. (2019): China's Belt and Road Initiative through the lens of Central Asia. In: Cheung, F., Hong, Y.: Regional Connection under the Belt and Road Initiative. The Prospects for Economic and Financial Cooperation. Routledge, Londýn, 115–133.
- WANG, Y. (2008): Public diplomacy and the rise of chinese soft power. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 1, 257–273.
- ZHOU, Y., LUK, S. (2016): Establishing Confucius Institutes: a tool for promoting China's soft power? *Journal of Contemporary China*, 25, 100, 628–642.

6.2 Seznam zdrojů

BBC (2016): Kazakhstan's land reform protests explained.

<https://www.bbc.com/news/world-asia-36163103> (cit. 15.4. 2021)

BUSINESSINFO.CZ (2019): Centrální Asie těží z polohy mezi Východem a Západem.

<https://www.businessinfo.cz/clanky/centralni-asie-tezi-z-polohy-mezi-vychodem-a-zapadem/> (cit. 10. 4. 2021)

CUSTER, S., SETHI, T., SOLIS, J., LIN, J., GHOSE, S., GUPTA, A., KNIGHT, R., BAEHR, A. (2019): Silk Road Diplomacy: Deconstructing Beijing's toolkit to influence South and Central Asia. AidData, William & Mary's Global Research Institute, Williamsburg. (cit. 22. 4. 2021)

ČESKÉ FÓRUM PRO ROZVOJOVOU SPOLUPRÁCI (2021): Co je zahraniční rozvojová spolupráce (ZRS).

<http://www.fors.cz/rozvojova-spoluprace/ceska-politika/pojem-zahranicni-rozvojove-spoluprace/#.YEs28S2E7q0> (cit. 12. 3. 2021)

EMBASSY OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA IN THE CZECH REPUBLIC (2008): OBYVATELSTVO A ETNICKÉ SKUPINY.

<http://www.chinaembassy.cz/cze/zggk/t126985.htm> (cit. 5. 4. 2021)

EURASIANET (2018): Tajikistan: Chinese company gets gold mine in return for power plant.

<https://eurasianet.org/tajikistan-chinese-company-gets-gold-mine-in-return-for-power-plant> (cit. 19. 4. 2021)

EURASIANET (2020): Coronavirus economics watch: Central Asia and the Caucasus, September 2020.

<https://eurasianet.org/coronavirus-economics-watch-central-asia-and-the-caucasus-september-2020> (cit. 19. 4. 2021)

CHINA.ORG (1964): China's Eight Principles for Economic Aid and Technical Assistance to Other Countries.

http://www.china.org.cn/government/whitepaper/2011-04/21/content_22411843.htm (cit. 22. 3. 2021)

IMANALIYEVA, A. (2020): Kyrgyzstan: Living in the shadow of a sleeping Chinese oil refinery. Euraasianet.

<https://eurasianet.org/kyrgyzstan-living-in-the-shadow-of-a-sleeping-chinese-oil-refinery>

(cit. 17. 4. 2021)

JAKHAR, P. (2019): Confucius Institutes: The growth of China's controversial cultural branch. BBC. <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-49511231> (cit. 15. 3. 2021)

KLEY, D. (2016): China shifts polluting cement to Tajikistan. China Dialogue.

<https://chinadialogue.net/en/pollution/9174-china-shifts-polluting-cement-to-tajikistan/>

(cit. 19. 4. 2021)

KLEY, D. (2020): COVID and the new debt dynamics of Kyrgyzstan and Tajikistan. Euraasianet.

<https://eurasianet.org/covid-and-the-new-debt-dynamics-of-kyrgyzstan-and-tajikistan>

(cit. 19. 4. 2021)

KLEY, D. (2020a): China diversifies in Central Asia. Euraasianet.

<https://eurasianet.org/china-diversifies-in-central-asia> (cit. 18. 4. 2021)

KUMENOV, A. (2021): Kazakhstan: Workers increasingly resorting to strikes, and succeeding. Euraasianet.

<https://eurasianet.org/kazakhstan-workers-increasingly-resorting-to-strikes-and-succeeding>

(cit. 15. 4. 2021)

OECD (2021): DAC List of ODA Recipients.

<http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/daclist.htm> (cit. 13. 3. 2021)

OECD (2021a): Official Development Assistance (ODA).

<https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/official-development-assistance.htm> (cit. 12. 3. 2021)

OECD (2021b): Official development assistance – definition and coverage.

<https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/officialdevelopmentassistancedefinitionandcoverage.htm> (cit. 12. 3. 2021)

PUTZ, C. (2015): Kyrgyzstan Declares Energy Independence. THE DIPLOMAT.

<https://thediplomat.com/2015/09/kyrgyzstan-declares-energy-independence/>

(cit. 18. 4. 2021)

- REUTERS (2016): Kyrgyzstan PM Sariyev resigns after cabinet accused of graft.
<https://www.reuters.com/article/us-kyrgyzstan-primeminister-resignation-idUSKCN0X80WM> (cit. 18. 4. 2021)
- RUEHL, H. (2019): The Khorgos Hype on the Belt and Road. THE DIPLOMAT.
<https://thediplomat.com/2019/09/the-khorgos-hype-on-the-belt-and-road/> (cit. 15. 4. 2021)
- STANDISH, R. (2021): How Will Kyrgyzstan Repay Its Huge Debts To China? Radio Free Europe/Radio Liberty.
<https://www.rferl.org/a/how-will-kyrgyzstan-repay-its-huge-debts-to-china-/31124848.html> (cit. 17. 4. 2021)
- THE BUSINESS YEAR (2015): NURLY ZHOL, BRIGHT PATH TO THE FUTURE.
<https://www.thebusinessyear.com/kazakhstan-2015/nurly-zhol-bright-path-to-the-future/inside-perspective> (cit. 15. 4. 2021)
- THE STATE COUNCIL OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA (2014): China's Foreign Aid.
http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474982986592.htm (cit. 23. 3. 2021)
- TRILLING, D. (2021): China's water use threatens Kazakhstan's other big lake. Euraasianet.
<https://eurasianet.org/chinas-water-use-threatens-kazakhstans-other-big-lake> (cit. 15. 4. 2021)
- WEIWEI, H., QIPENG, L. (2019): China-built road improves Tajikistan's transport system. CGTN.
<https://news.cgtn.com/news/3d3d514d79496a4d35457a6333566d54/index.html> (cit. 19. 4. 2021)
- WIKIPEDIE (2019): Nur-Sultan. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Nur-Sultan> (cit. 7. 4. 2021)